esmuc

Treball Fi de grau

Els usos musicals a la Cardona del 1700

Una aproximació a partir dels registres de comptabilitat en el període 1686-1737

Estudiant: Francesc Xavier Ventosa Molner

Especialitat/ Àmbit/Modalitat: Interpretació
Música Tradicional / Tible

Director/a: Anna Costal Fornells

Curs: 2017-2018

Vistiplau
del director/a
del Treball

RESUM

Durant la Guerra Civil espanyola es destruí bona part del patrimoni de l'Església de Sant Miquel i Sant Vicenç de Cardona. Es cremà l'orgue i gairebé la totalitat de l'arxiu musical que posseïa. Sense instruments, ni partitures, es poden descriure quins eren els músics i les manifestacions musicals d'aquesta vila al tombant del segle XVIII? *Els usos musicals a la Cardona del 1700* és una primera aproximació a partir dels registres de comptabilitat que posen de manifest com la música i els músics eren elements indispensables per a solemnitzar les festes, com el Carnestoltes, el Corpus, les festes patronals, i altres actes que reflectien la realitat política del moment.

RESUMEN

Durante la Guerra Civil española se destruyó buena parte del patrimonio de la Iglesia de San Miquel y San Vicente de Cardona. Se quemó el órgano y casi la totalidad del archivo musical que poseía. Sin instrumentos, ni partituras, ¿se pueden describir cuales eran los músicos y las manifestaciones musicales de esta villa alrededor del cambio al siglo XVIII? *Los usos musicales a la Cardona del 1700* es una primera aproximación a partir de los registros de contabilidad que ponen en relieve como la música y los músicos eran elementos indispensables para solemnizar las fiestas, como el Carnaval, el Corpus, las fiestas patronales, y otros actos que reflejaban la realidad política del momento.

ABSTRACT

During the Spanish Civil War, a large part of the Church of Sant Miquel and Sant Vicenç's patrimony in Cardona was destroyed. The organ and almost the entire musical archive of the church were burned down. Without instruments or scores, is it possible to describe who the musicians were and what were the musical manifestations of this village at the beginning of the 18th Century? *Uses of music in Cardona around 1700* is a first approach on this matter based on the accounting records that bring to light how music and musicians were essential elements to solemnise the holidays like Carnival, Corpus Christi, celebrations in honour of the Patron Saint and other events that reflected the political reality of the time.

[...] per fer de la història,
més que una memòria,
fer-ne anhel i força pel destí.

Per fer-ne anhel i força d'una gran destí !

Lletra de la sardana *Colla Heroica de Cardona* de Joan PELFORT (1989)

Y aurait-il deux histoires de la musique? L'une au premier plan, hégémonique et élitiste; l'autre, obscure, plébéienne et marginale, même si d'un point de vue quantitatif elle serait largement majoritaire?

François LESURE al pròleg de *Les ménetriers français sous l'ancien régime* (1994)

Sumari

Índex de taules i imatges 7

Introducció 9

1. Cardona al voltant de l'any 1700 13

2. Cantors i músics 18

Institucions religioses 19

Músics 25

Músics forasters 29

3. Els instruments 31

Orgues 31

Baixó 33

Violins 34

Trompa 34

4. El repertori 37

El repertori dels ministrils 37

El repertori vocal i paralitúrgic 38

5. Manifestacions i usos musicals 44

Carnestoltes 45

Els Sants Màrtirs 46

Setmana Santa 46

Corpus i l'octava 47

Sant Roc (16 d'agost) 49

Festes del Patrocini de Maria (segon diumenge de setembre) 50

Sant Miquel (29 de setembre) 55

El Viàtic 56

6. Victòries, naixements i funerals 57

Festejos per esdeveniments militars 57

Naixements i funerals dels Ducs de Cardona 59

7. Conclusions 60

Arxius i fons consultats 62

Bibliografia 63

Annex: Referències trobades en relació a manifestacions musicals 67

Índex de taules i imatges

Taules

Taula 1: Panorama socioeconòmic a Cardona a inicis del segle..... 16
Taula 2: Membres i càrrecs de la Comunitat de Preveres de Sant Miquel (1692)..... 20
Taula 3: Mestres de capella i organistes a Cardona (1690 – 1781)..... 23
Taula 4: Músics a Cardona (1686-1737)..... 25
Taula 5: Caps o representants de cobla de Cardona (1686-1737)..... 26
Taula 6: Caps de cobla a Cardona (1686-1737) (2).. 27
Taula 7: Formació genèrica d'una cobla de ministrils..... 27
Taula 8: Peces i gèneres interpretades a Cardona properes a l'àmbit temporal de l'estudi.. 41
Taula 9: Esquema de la festa-celebració cardonina durant el període 1686-1737..... 44
Taula 10: Alimares a Cardona en el període 1687 – 1737..... 59

Imatges

Imatge 1: Fragment del plànol de Jean-Baptiste Joblot, *Cardona*, de 1693. 14
Imatge 2: Gravat d'A. Laborde a *Voyagepittoresque et historique de l'Espagne* (1806)..... 15
Imatge 3: Portada de la impressió de les al·legacions i sentència a favor de la Comunitat pels incompliments dels preveres «inhàbils de cant» Any 1728. 21
Imatge 4: Fragment del *Plan de la ville et château de Cardonne en Catalogne* realitzat l'any 1721 per Claude Masse 24
Imatge 5: Detall de la processó de diumenge de Festa Major vers el 1890. 30
Imatge 6: Detall de *Coupe et profil du Chateau de Cardone* [...] de l'any 1721..... 32
Imatge 7: L'orgue de Sant Miquel a principis del segle XX. 33
Imatge 8: Toc de corneta que realitza el pregoner del Corre de Bou..... 35
Imatge 9: Joan Casellas «el Barralé», pregoner de Cardona als anys 1930. 36
Imatge 10: Pàgina del Llibre d'Antífones i Cants (1668)..... 38
Imatge 11: Detall de les guardes del Llibre d'Antífones i Cants (1629). Fotografia pròpia. Font: APSMSV 39
Imatge 12: Fragment del *Llibre d'Antífones i Cants* (1668). 40
Imatge 13: La processó del Corpus a la dècada de 1890 43
Imatge 14: Fragment d'una particel·la de clarinet 2n de finals del segle XIX, amb la indicació «Bonjornsvale». 45
Imatge 15: Part de violí 1r del Ballet de Déu. 49
Imatge 16: Detall d'una àliga dins les pintures murals que guarnien la capella de Sant Esteve de Sant Miquel (s. XIV)..... 51
Imatge 17: Particel·la de violí d'un *vall de bastons* localitzat a l'Arxiu del Mn Mas i Margineda que no concorda amb cap de les vuit melodies actuals del Ball de Bastons. 53
Imatge 18: El Corre de Bou durant la Festa Major de l'any 2010..... 54
Imatge 19: Primera pàgina d'una edició de la comèdia «De los tres Blasones de España».. 55

Introducció

Els pobles volen conèixer la seva història. Sovint, però, aquest procés s'ha configurat des d'una perspectiva generalista i feta des de les capitals nacionals on, lògicament, s'hi han produït els esdeveniments més importants. Aquest procés també ha passat a Cardona on, primer de la mà del clergat[1], després de la dels voluntaris del Patronat Municipal de Museus[2] i, finalment, pel Doctor en Història Andreu Galera –arxiver del ja consolidat Arxiu Municipal– s'ha estudiat el passat d'aquesta vila. La historiografia cardonina, però, va començar a escriure's només estudiant les èpoques, els fets, i els edificis que es consideraven més rellevants per a la història. Darrerament, a iniciativa de diferents governs municipals, es varen publicar en diferents programes de Festa Major extensius estudis sobre diversos temes que avui podríem incloure dins l'etiqueta de cultura popular (Ballús, 1997, 2007 i 2010; Ajuntament de Cardona, 2005; Galera, 2006, 2008, 2009 i 2010).

Aquests estudis, tanmateix, tractaven d'una manera força esbiaixada el fet musical que acompanya totes aquestes manifestacions. Més properament als nostres dies, però, dues publicacions han incidit directament en aquest fet. La primera, *Músiques de Cardona. Gegants, Ball de Bastons, àliga i altres* de Cèlia Vendrell (2015) –musicòloga graduada a l'ESMUC– i promoguda per la Banda de Música de Cardona explica els orígens de les músiques que avui toca aquesta formació per acompanyar diverses manifestacions culturals cardonines. La segona, *La Capella i Benefici de Santa Magdalena, i l'ofici de Mestre de Capella i Organista a l'Església Parroquial de Sant Miquel de la vila de Cardona (1609-2012)* d'Andreu Galera (2014), arxiver municipal, obre un nou camp d'estudi, ja que per primer cop explica qüestions musicals anteriors a les darreres dècades del segle XIX a través de l'orgue i el càrrec esmentat.

Els que hem nascut i crescut en un poble assumim el gentilici com una part importantíssima del nostre caràcter. És potser per això que sempre he tingut interès en conèixer la història de Cardona i, més concretament, la història musical. Val a dir que des dels 12 anys formo part de la Banda de Música de Cardona, i actualment en sóc el seu director. L'entitat se sent orgullosa de ser la formació instrumental de les festes cardonines i

[1] Destaquem la *Historia de Cardona* de Josep Ballaró i Casas i Joan Serra i Vilaró (1906), la inacabada (volums I, II i IV) *Història de Cardona* de Joan Serra i Vilaró (1962-66-68) i finalment la *Història de Cardona: la vila a l'època ducal i moderna* d'Antoni Bach (1992). Tots tres, mossens de Cardona.

[2] Associació de voluntaris creada l'any 1980 amb l'objectiu de «reivindicar un museu i un arxiu que recollís dignament el fons patrimonial que, sorprenentment, apareixia als seus ulls» (Patronat Municipal de Museus, 1990). L'entitat va desaparèixer a finals dels anys 90 amb la creació de la plaça d'arxiver històric municipal de Cardona.

de recollir el testimoni de la multitud d'orquestres i músics que ho varen fer anteriorment. Aquest fet, juntament amb els estudis d'interpretació en la Música Tradicional a l'ESMUC, m'han estimulat a conèixer amb major profunditat el passat musical de la meva vila.

Amb aquesta idea, vaig plantejar aquest treball. És a dir, pretenia analitzar l'època anterior a l'Orquestra «La Natural» –de la qual se'n té constància des de l'any 1908–, que és la formació que sol capitanejar la història de les orquestres que arriba fins als nostres dies[3]. També volia emmarcar aquesta *història* en el canvi instrumental que va propiciar l'anomenat canvi de règim, és a dir, com es va passar de les cobles de xeremies i cornamuses a agrupacions amb violins, flautes, clarinets, metalls, etc. (Costal, 2014, p. 74).

Cardona compta amb una documentació musical força exigua anterior al segle XX en els arxius de les dues institucions que en podrien albergar, l'església i l'Ajuntament. L'arxiu i el patrimoni de la parròquia de Sant Miquel, que és on probablement s'haurien trobat més materials musicals, van patir les conseqüències del desastre bèl·lic de l'any 1936:

> Aquesta església era un veritable museu, que despullaren el bàrbres [sic], no deixant altra cosa que les parets, destinant el temple a mercat públic (Serra Vilaró, 1962, p. 7).

Coneixedor d'aquest panorama, vaig adreçar-me a l'arxiver municipal per consultar-li si a l'Arxiu hi havia documentació que em permetés reconstruir aquesta història. La resposta va ser afirmativa i es trobava en els registres de comptabilitat comunal conservats. Una mica per curiositat, l'arxiver em va mostrar els Llibres del Clavari de finals del segle XVII. Tot i la idea preconcebuda que poca cosa hi trobaria, entre els rebuts de cada any van començar a aparèixer força entrades sota el concepte de «musichs». En alguns altres, fins i tot hi apareixien els noms! Aquests fets em van fer canviar la concepció d'aquesta època que, arran de la poca llum que havien aportat les publicacions que havia consultat fins llavors, tenia per força obscura en relació al fet musical. Això va fer que, amb l'aprovació de la directora del treball, canviés el títol i l'objecte d'estudi que a finals del curs passat havíem convingut a l'avantprojecte.

Finalment, vaig convenir que els registres de comptabilitat fossin els que emmarquessin l'àmbit temporal d'aquest treball de fi de grau en el període 1687-1737, i em vaig plantejar els següents objectius:

[3] Història explicada per Ballús (1997) i (2007) i, indirectament, per Vendrell (2015)

- Descriure i contextualitzar les institucions i els individus implicats en les manifestacions musicals
- Descriure i contextualitzar aquestes manifestacions musicals

Els registres de comptabilitat consultats varen ser els llibres del Clavari dels període 1687-1737 i dels anys 1737, 1720, 1722, 24, 33, 36, 37, 39, 41-44, 51, 52; els rebuts del Clavari dels anys 1716, 1732, 1737-38 i el llibre del Racional del període 1715-1737 (veure Arxius i fons consultats). Es tracta de documentació complementària pel que fa a la comptabilitat, és a dir, clavari i racional eren dos càrrecs de l'administració municipal relacionats amb l'economia, i els rebuts eren els documents expedits pels clients d'aquesta. Per tant, parlen dels mateixos conceptes:

> El racional era un dels càrrecs importants del municipi baixmedieval i modern, atès que la seva funció consistia en controlar els diners i les despeses del govern municipal i, per extensió, de controlar els comptes de la ciutat. Amb tot, cal indicar que el racional només feia el control econòmic-administratiu i financer dels cabals públics, mentre que l'encarregat de controlar i custodiar físicament els diners de la ciutat i de fer efectius el pagaments o de rebre els diners que ingressaven a la caixa municipal, era el clavari. Cal remarcar, però, que el clavari només podia fer aquells pagaments que prèviament hagués autoritzat el racional. (Torras, 2012).

Dissortadament, són pocs els anys dels que disposem dels tres documents –clavari, rebuts i racional– a la vegada. Per tant, la tria d'aquests registres no és atzarosa sinó que respon a la realitat arxivística. D'aquests documents se'n va fer una lectura exhaustiva anotant les referències a pagaments amb contingut musical. Posteriorment es va fer un buidatge d'aquestes anotacions en base a les manifestacions musicals i als noms dels músics. La informació obtinguda a partir d'aquest procés a vegades s'ha anat plasmant en taules al llarg del treball, però també s'ofereix en una taula exhaustiva a l'annex del treball en referència a les manifestacions musicals.

També que s'ha revisat la bibliografia que hem esmentat anteriorment i que ha ajudat a completar i contextualitzar les dades que el buidatge ens oferia. També s'ha realitzat una lectura no tant exhaustiva d'altra documentació històrica per contrastar i/o ampliar la

informació donada pels registres, com per exemple el *Llibre del Secretariat* o alguns llibres d'actes del Consell Municipal[4].

S'ha estructurat aquest treball en cinc parts que fan referència en primer lloc, a les persones que feien la música, al seu torn, dividides en dos grups ben clars: les institucions religioses i els músics-ministrils; en segon lloc es parla dels instruments musicals dels quals hi ha constància; en tercer lloc del repertori que s'interpretava; i en quart i en cinquè lloc, s'exposaran les manifestacions musicals de caràcter anual i les de caràcter sobrevingut, respectivament. Per acabar es troben les conclusions amb els resultats d'aquesta recerca. A mode de situació, s'ha cregut oportú situar al lector amb un capítol inicial dedicat al context històric, econòmic i social de la Cardona del 1700.

Aquest treball no hauria estat possible sense la col·laboració i suport d'altres persones. M'agradaria agrair en primer lloc a l'Anna Costal, la directora d'aquest Treball de Fi de Grau, per les bones indicacions i per la flexibilitat mostrada en canviar l'objecte d'estudi. També al director de l'Arxiu Històric de Cardona, Andreu Galera, per la seva predisposició i cordialitat a resoldre'm els dubtes que em plantejava una documentació nova per a mi. A la meva família, perquè a casa sempre van comprar tots els llibres que s'anaven editant en referència a Cardona, i que de ben segur, en aquelles lectures promogudes per l'avorriment, van estimular el meu interès cap al meu passat. I a la Marta, per posar-hi la paciència deguda. Gràcies!

[4] D'ara en endavant, enetengui's com a sinònims de l'administració municipal –és a dir l'actual Ajuntament– els següents mots: Comú, Consell, Universitat,...

1. Cardona al voltant de l'any 1700

La història de Cardona no s'entén sense tenir en compte l'aflorament salí conegut com la Muntanya de Sal o les Salines. Aquest preuat recurs va fer que la presència humana hi fos present des de temps prehistòrics. Aquest recurs també fou la principal font de riquesa dels Senyors de Cardona, que bastiren el seu castell en un puig que dominava la Vall Salina, la incipient població i bona part de la rodalia. D'una banda, la sal i, de l'altra, una posició geoestratègica al centre de Catalunya sempre van despertar la preocupació dels governants del moment de tenir aquesta part del territori ben dominat. Sota la influència d'aquests dos pols, cal entendre les diverses jurisdiccions que actuaven a la Cardona a cavall dels segles XVII i XVIII.

D'una banda, hi havia la Cúria Ducal que, a part de governar l'extens Ducat amb la batllia de Cardona al capdavant, també era propietària de les Salines. D'aquí obtenia la seva principal font d'ingressos, un 64 % del total sobre unes 150.000 lliures[5]. També era la responsable d'administrar la justícia a través de la figura del batlle i el seu botxí, que eren ben presents a la Cardona de l'època amb un edifici a la plaça de la Fira, el castell i les forques. La riquesa de la sal, però, va fer que el Senyor de Cardona anés acumulant més territoris i acabés abandonat el Castell coma residència oficial. Aquest «desarrelament», que havia començat ja a mitjans segle XV, es va produir definitivament en aquesta època en què el casal dels Cardona s'uní a la més important casa de Medinaceli (1653). Aquests fets van canviar l'ús del castell, que passà de ser el palau dels Ducs de Cardona a ser una presó «a cura d'un mínim de personal». (Galera, 2005, p. 2-4)

Aquesta desatenció de la fortalesa provocà, en part, l'ocupació francesa durant la Guerra dels Segadors (1640-1652). Amb la resolució del conflicte s'inicia una nova etapa en què l'administració Ducal «s'esvaí» enfront a la jurisdicció reial representada per les tropes que ocuparan el Castell de Cardona, ara plaça militar, fins al 1903. Aquesta presència militar, juntament amb els conflictes que hi hagueren amb França en els anys següents (per exemple, la Guerra dels nou anys 1688-1697), provocà que s'adeqüés la fortalesa als temps contemporanis amb una corona de baluards. Els treballs es van iniciar a finals del segle XVII i, d'altra banda, deurien ser claus durant l'important paper que va exercir la vila durant la Guerra de Successió[6] (Galera, 2005, p. 5-11).

[5] Una quantitat superior als ingressos ordinaris d'una ciutat com Tarragona. (Galera, 2005, p. 4)
[6] Cal recordar el Setge de Cardona de l'any 1711 que va contribuir a allargar la guerra uns quants anys més (Serra, 2012).

Imatge 1: Fragment del plànol de Jean-Baptiste Joblot, *Cardona*, de 1693. S'hi pot apreciar la nova corona de baluards ja construïda (núm. 8 a 11). Font: Bonet, Montaner, & d'Orgeix (2007)

Entremig d'aquestes dues jurisdiccions representades pels governadors polítics i militars hi havia els vilatans de Cardona, que ja des de l'any 1296 estaven representats per la Universitat o Comú de la Vila:

> [...] això és el govern comunal de la vila, regit pel seu Consell i encapçalat per quatre cònsols. Les actuacions executives dels cònsols eren deliberades prèviament en el Consell, òrgan amb facultats consultives-legislatives integrat per un nombre variable de persones. Per sota seu, i en darrer terme, els diferents oficials comunals, com ara el mostassaf, el síndic, el racional, el clavari, el secretari, l'obrer, el botiguer de blat i l'andador. (Galera, 2005, p. 11)

Des de la segona meitat del segle XVII, aquests membres de la administració comunal van haver de fer equilibris per satisfer, d'una banda, les obligacions que comportava tenir una guarnició militar i, de l'altra, les rendes de la sal al Duc de Cardona, amb els conseqüents problemes econòmics que se'n podien derivar (Galera, 2005).

Imatge 2: Gravat d'A. Laborde a *Voyage pittoresque et historique de l'Espagne* (1806). En primer terme, la Muntanya de Sal, darrere, la Vila i, a la dreta, el Castell, representant les tres jurisdiccions, ducal, comunal i reial. Font: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (ICGC).

Pel que fa al panorama socioeconòmic de l'època d'aquest treball es poden aportar dades a través dels registres del pagament de les 600 lliures que la vila va aportar al donatiu aprovat per les Corts d'un milió i mig a favor de Felip V entre els anys 1702 i 1705 (pagament conegut com la *talla*). Galera (2005) en va fer un buidatge que resumim tot seguit. Cal destacar d'aquesta taula el pes important del braç eclesiàstic, així com de la menestralia urbana en què hi havia un predomini molt clar de les manufactures tèxtils.

Cardona (1702-1705)			
550 cases >2500 habitants			
Braç militar	16 famílies		
Braç eclesiàstic	≈ 50 individus	Col·legiata de Sant Vicenç:	8
		Església de Sant Miquel:	≈25
		Convent de Sant Dídac:	≈20
Vilatans	519 cases		
Vídues, menors, pobres, etc.	116 individus		

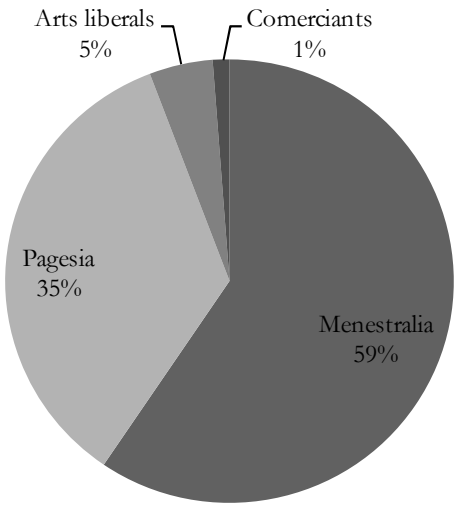

Taula 1: Panorama socioeconòmic a Cardona a inicis del segle XVIII. Elaboració pròpia. Font: Galera (2005)

Pel que fa al panorama sociocultural, el país es troba en primera instància sota la influència de les reformes del concili de Trento (1545-63) que, entre d'altres, va intentar «desvincular la litúrgia del que es consideraven excessos profans i, sovint, pecaminosos», però en canvi, va aparèixer un nou interès per solemnitzar les celebracions: és l'època de la creació de les capelles de música i les places de mestres de capella i organista (Pujol, 2005, p. 8-9). A Cardona, es va traduir en la creació de la plaça de Mestre de Capella i Organista l'any 1609, però també va propiciar uns anys abans que la l'Església de Sant Miquel de Cardona adquirís la condició de «parròquia urbana» en guanyar independència respecte a la Col·legiata de Sant Vicenç del Castell, de la qual va seguir depenent (Galera, 2014, pp. 19-22).

En segona instància, ens trobem en un període de transició pel que fa a l'estètica musical. D'una banda trobem l'estil Barroc plenament consolidat i que podríem resumir amb la pràctica del baix continu i la policoralitat; però que ja rep influències d'un nou estil, el

Classicisme, que irromp «d'una manera gairebé sobtada» a partir de l'any 1701 amb la visita de les corts de Felip V i Carles d'Àustria a Barcelona. La influència més notòria d'aquest nou estil serà la preferència pels nous instruments de corda, però també d'oboès, trompes i fagots, en detriment de les xeremies els baixons i els sacabutxos (Borràs, 2009) (Pujol, 2005, p. 88).

2. Cantors i músics

La música és una activitat humana de la qual se'n té constància ja des de la prehistòria. Ara bé, cada època ha tingut i té les seves motivacions principals per fer i produir música. En el cas del territori i del moment que estudia aquest treball –Catalunya a finals del segle XVII i principis del XVIII– l'expressió musical es deu a motivacions gairebé sempre de caràcter religiós «al servei de la litúrgia catòlica». Per tant, el centre productor i executor musical més important del moment és l'Església. La música s'entén com un element per solemnitzar les celebracions cristianes i, segons la seva importància, la música hi és més o menys present, ja que «s'hi cantaven en polifonia més parts que les habituals, les quals normalment eren cantades a cant pla o amb simples recitats» (Codina D. , 1999).

Les directius resultants de les reformes del Concili de Trento (1545-63) provoquen un desig de solemnitzar el ritus catòlic. Aquest desig es tradueix en molts llocs del Principat amb la creació de capelles musicals amb almenys una plaça d'organista-mestre de capella (Pujol, 2005, p. 8). Val a dir que la iniciativa de voler institucionalitzar i promoure aquesta pràctica musical dins els temples és per part de «laics, regidors dels municipis o bé obrers de les parròquies» (Marquès, 1999).

En aquest panorama controlat pels membres de l'Església, sovint hi conflueixen músics d'origen civil –els ministrils– que d'alguna manera s'adapten als cànons estètics que es dicten. La tradició dels ministrils s'emparenta amb la dels joglars i, a part donar més solemnitat a la música litúrgica, també tenen un altre paper important: la música d'esbarjo en llocs públics.

En aquest sentit, val la pena aturar-se un moment en la qüestió de la nomenclatura, ja que manifesta molt clarament els tipus de músics de l'època –parlem en termes generals, però bastant-nos en la documentació directa consultada per a aquest treball. D'una banda, hi ha els membres de les comunitats religioses –els frares, els canonges o els preveres– que formen part, en ocasions, d'una capella musical. El que fan majoritàriament és cantar, acompanyats en ocasions per l'organista i, eventualment, d'altres instruments (un dels més usuals, era el baixó). És per això que són anomenats cantors i que formen part de la Cantoria o Cantúria. D'altra banda, hi ha els ministrils –tot i que a la Cardona del 1700 apareix en molta major freqüència el mot «musich»– agrupats en cobles. Quan conflueixen el cant dels religiosos amb els instruments dels civils, aquests últims se solen anomenar «música» i els primers «cant» o «cantúria».

Passem, tot seguit, a descriure els cantors i músics del període 1687-1737 a Cardona, començant per les tres institucions religioses, la Col·legiata de Sant Vicenç, l'Església de Sant Miquel i el convent de Sant Dídac i, seguidament, pels músics-ministrils d'origen civil.

Institucions religioses

La Col·legiata de Sant Vicenç del Castell de Cardona

L'activitat musical de la Col·legiata de Sant Vicenç no ha estat estudiada amb profunditat i tampoc ha pogut ser objecte d'estudi en aquest treball. Malgrat això, les dades aportades pels estudis de Galera (2014, pp. 16-18) i Nadal (citada per Galera), permeten constatar una activitat igual o fins i tot superior a la de l'Església de Sant Miquel de la vila de Cardona donada la dignitat que li hauria conferit el patronatge exercit pels Ducs de Cardona.

Des de l'any 1505 fins l'any 1852, en què es va suprimir aquesta institució, es pot resseguir la presència d'un orgue i d'un mestre organista. En l'època d'aquest estudi (1686-1737), la Col·legiata comptava amb un abat i set canonges, que a part de protagonitzar diversos conflictes amb la Comunitat de Sant Miquel, també participaven en les celebracions litúrgiques i religioses de la vila (Galera, 2005 i 2014).

La Comunitat de Sant Miquel

La Comunitat de Preveres de Sant Miquel comptava, al tombant del segles XVII-XVIII, amb una vintena llarga de membres. Això era a causa de la fundació de beneficis eclesiàstics simples[7] que s'havien dut a terme majoritàriament entre els segles XIV i XV (Galera, 2003). A continuació vegem els 28 preveres que la formaven l'any 1698:

[7] «Per benefici eclesiàstic s'entén la unió d'una determinada funció eclesiàstica amb un conjunt de béns dels quals gaudia el seu possessor o beneficiat per a la seva subsistència. Així, un canonge o rector eren beneficiats. El terme, però, de beneficiat simple era aplicat a aquells clergues sense les responsabilitats apostòliques inherents a la cura d'ànimes, els quals només estaven obligats a celebrar unes misses a la setmana en sufragi de l'ànima dels difunts» (Galera, 2003, p. 53)

	Nom	Càrrec		Nom	Càrrec
1.	Bonaventura Motas	Rector	**15.**	CeldoniMalagarriga	-
2.	Rafel Blanch	-	**16.**	Miquel Horna	-
3.	Pere Perons	-	**17.**	Ermanter Clusa	Llibrater, Collector de la renda del pa de la Almoina y ferlo pastar
4.	Francesch Bages	-	**18.**	Joseph Blasi	Caixer
5.	Francesch Casanoves	-	**19.**	Francesch Garrigó	-
6.	LluysMerli	Comptador	**20.**	Agustí Font	-
7.	Jaume Ferrer	Comptador	**21.**	Antoni Font	-
8.	Joseph Torrents	-	**22.**	Joan Aynes	-
9.	Joseph Riera	-	**23.**	Celdoni Garrigó	Acaptador del Bací de les Ànimes
10.	Celdoni Olzina	-	**24.**	Joseph Terma	
11.	Antoni Cabot	-	**25.**	Celdoni Quadreny	Secretari
12.	Francesch Camps	Prior de Nostra Señora dels Dissaptes	**26.**	Ermanter Blasi	Receptor de Missas de Devoció, Bosser
13.	Andreu Coy	-	**27.**	Celdoni de Gibert	Sindich
14.	Anton Escola	-	**28.**	Pau Gramatges	*Organista*

Taula 2: Membres i càrrecs de la Comunitat de Preveres de Sant Miquel per a l'any 1692 (AHC, X.3, Llibre del Secretariat (1683-1696) f.108 v)

Aquests estaven regits pels dictàmens de les Quotidianes Distribucions redactades l'any 1417 que, entre altres qüestions, posen de manifest que els preveres tenien l'obligació de cantar, si més no, algunes de les misses diàries. De fet, per ser membre de la Comunitat:

> [...]tres requisits eren precisos: primer, ésser sacerdots; segon, haver servit al chor gratis per espai de sis mesos; tercer, que els examinadors diputats per la comunitat, els haguessin trobat hàbils en el cant gregorià. (Serra Vilaró, 1962, p. 393-394)

El cant era un requisit indispensable però que no sempre es complia. Prova d'això és el procés penal de l'any 1724 contra Francesc Arpa, Francesc Estany i Josep Gonser, capellans «declarats inhàbils en el cant pla», per no complir amb les obligacions que se'ls imposaren per compensar «la falta de cant» (Serra Vilaró, 1962, p. 393-394).

JESVS, MARIA, IOSEPH.

ALEGACION LEGAL Y CANONICA
EN MANIFESTACION DEL BVEN DERECHO
QVE ASSISTE A LA
R DA. COMVNIDAD
DE RETOR Y PRESBYTEROS
DE LA IGLESIA PARROQVIAL DE SAN MIGVEL
DE LA VILLA DE CARDONA,
CONTRA
LOS REVERENDOS FRANCISCO ARPA, IOSEPH
GONSER, Y FRANCISCO ESTANY, PRESBYTEROS, Y
BENEFICIADOS DE LA MISMA IGLESIA.
SOBRE LA MANVTENCION
Que por ambas partes se pretende en el Pleyto pendiente en la Curia Eclesiastica del Obispado de Solsona, baxo la acertada censura del Illustre, y muy Reverendo Doct. y Canonigo Iuan Lluch V. G. y Official.
Actuario el Doctor Ioseph Lluch, y Az-Amor.

Imatge 3: Portada de la impressió de les al·legacions i sentència a favor de la Comunitat pels incompliments dels preveres «inhàbils de cant» Any 1728. Font: (Serra Vilaró, 1962, p. 291)

El Benefici de Santa Magdalena (1609): l'organista

A principis del segle XVII, Cardona viu un moment de creixement econòmic i social: la indústria manufacturera del tèxtil està en auge i ha arribat molta immigració francesa fugint de les guerres religioses. Enmig de «l'eclosió de noves confraries» i d'altres obres de «caire artístic» al temple parroquial, el Comú decideix, l'any 1608, iniciar la construcció d'un nou orgue (Galera, 2014, p. 23). És en aquest context de prosperitat que –com en d'altres viles i ciutats del país– «es desitja disposar d'un organista i es cerquen recursos per sostenir-lo», i la manera més habitual per a fer-ho «consistia en la fundació d'un benefici» (Marquès, 1999, p. 91) (Pujol, 2005, p. 20). Així fou com l'any 1609 el Comú va proposar «la unió o annexió del benefici de Santa Magdalena[8], aleshores vacant, amb l'ofici de mestre de cant en el cor i organista» (Galera, 2014, pp. 33-32).

[8] Instaurat en una capella fora del temple de Sant Miquel, a la casa d'Arnau Altarriba al costat de l'actual Plaça de Santa Eulàlia l'any 1347.

A partir del ban de la convocatòria per l'oposició a la vacant d'organista de l'any 1727[9], podem deduir quines eren les obligacions del Mestre de Capella i Organista[10] de Cardona. Així doncs, qui obtingués la plaça hauria d'ocupar-se de solemnitzar musicalment les festes patronals de la vila i també d'altres dies «que la Comunitat de preveres de la parroquial considerés necessari». S'ocuparia de l'ensenyament musical de quatre infants[11], per la qual cosa seria gratificat pel Comú; i podria obtenir ingressos extra acompanyant les misses organitzades pels confrares (Galera, 2014, p. 45).

Respecte a l'ensenyament musical Galera argumenta que aquesta pràctica era necessària per a garantir «les futures vocacions eclesiàstiques» (2014, p. 22). Això no obstant, en el decurs d'aquest període trobem referències a cardonins laics que fan d'organistes quan la plaça es trobava vacant: és el cas d'Antoni Joan Franch al 1690 (2014, p. 39) o don Carlos Pons al 1688 que fins i tot sembla que va ostentar el càrrec de beneficat de Santa Magdalena[12]. Aquests fets ens poden fer pensar que Franch i Pons varen ser un dels quatre minyons a qui el Mestre de Capella ensenyava, però també, que a part de cant i solfeig, els ensenyava a tocar l'orgue.

L'arribada d'un nou mestre de capella a la Cardona del 1700 deuria suposar un revulsiu musical i una posada al dia de les pràctiques musicals en la litúrgia. Podríem relacionar, per exemple, l'adquisició de nous instruments amb l'arribada d'un nou organista? En el període estudiat, varen ser Mestres de Capella i Organistes els següents:

[9] Galera assenyala que «és el primer text d'aquestes característiques que hem pogut localitzar»
[10] D'aquesta manera és com se l'anomena als registres de pagaments consultats.
[11] AHC I.3.3.1.1 (R-611), Llibre del Clavariat, 1692, 1693
[12] AHC, X.3, Llibre del Secretariat (1683-1696), f. 72

Nom	Anys d'activitat	Lloc de Naix.	Altres
Josep Caldorella	(? – †1690)	Cardona	-
Joan Pau Gramatges	(1690 – 1698 renúncia)	Barcelona	Escolà a la Catedral de Barcelona (1665), Organista i M. de Capella a Torroella de Montgrí (1671-1692)[13]
Macià Pedròs	(1698 – 1699)	-	-
Joan Posas	(1700 – 1717 renúncia)	-	-
Anton Serra	(1717 – 1725)	-	Organista a Vic i a Manresa (1713 -1715)
Jacint Anglada	(1727 – †1781)	Olot	-

Taula 3: Mestres de capella i organistes a Cardona (1690 – 1781). Elaboració pròpia. Font: Galera (2014), Pujol (2005) i AHC I.3.3.1.1 (R-611), Llibre del Clavariat.

La capella musical

A diferència d'altres ciutats, Cardona només va comptar amb un benefici musical. A Girona, per exemple, es varen aplicar dotze beneficis a la capella de la catedral (Pujol, 2005, p. 25). No obstant això, quan l'organista-mestre de capella havia de vetllar per la solemnització musical d'alguna festa assenyalada, deuria poder comptar amb els més de vint preveres que tenien l'obligació de saber cantar i que, disposats en el cor que llavors estava «a peu pla del temple, centrat en la tercera crugia del tram final» establirien diàlegs sonors amb l'orgue disposat sobre la Capella de Sant Domènec (Galera, 2014, p. 54). A la cantúria de Sant Miquel s'hi afegiren, al 1692, dos escolans «de chor» a instàncies d'una fundació feta per Mossèn Torrents[14]. Desconeixem la relació d'aquests escolans amb els quatre minyons als quals l'organista havia d'ensenyar cant i música.

Tot i l'extens nombre de preveres hàbils de cant, quan es cantava polifònicament, només hi havia un cantor per veu: la veu de tiple era encarregada als escolans, i la resta –contralt, tenor i baix– al clergat (Codina D. , 1999, p. 44). En els oficis menys solemnes, deurien cantar tots els preveres, potser regits pel cabiscol[15] del qual encara se'n té constància a mitjans del segle XIX (Serra Vilaró, 1962, p. 389).

[13]Marquès i Pujol (2005) referencien un Joan Pau Gramatges en les dates esmentades, tot i no concordar amb l'estada a Cardona. En el Llibre del Clavariat (AHC I.3.3.1.1 (R-611) hi ha un pagament de de l'any 1690 de *«set lliures y deu sous pagades a Miquel Girabanques per averse ocupat sinch jornals ab tres Matxos des de Vilanova de Cobells fins a Cardona per a portar las carregas y Manastrils de mº Pau Gramatxes organista a bord dels Señors Consols y Consell».*
[14] AHC, X.3, Llibre del Secretariat (1683-1696), fol.177 v.
[15] El cabiscol era el «Cantor que entona les antífones i salms i dóna el to als altres cantors en el cor» (Alcover & Moll, 2002).

Hem de suposar que algun dels altres preveres també tindrien coneixements musicals similars i tocarien el baixó o els violins que el Comú havia adquirit per a la Capella (vegeu capítol 2). A tot això caldria sumar-hi els ministrils que en les festes més assenyalades ampliaven el registre sonor de la cerimònia amb els seus instruments.

El Convent de Sant Dídac (1637 – 1812)

Fou promogut a instàncies de la Duquessa de Cardona l'any 1637. La primera pedra es posà el 21 de novembre de l'any següent i va ser ocupat per monjos franciscans. L'edificació consistia en una església d'una sola nau al costat d'un claustre on donaven sortida les cel·les del 24 religiosos que hi vivien als voltants de l'any 1800. El Convent fou totalment destruït per ordre del general Lacy l'any 1812 en el marc de la guerra del Francès, ja que considerava que l'edifici, contigu amb la muralla nord de la vila, obstruïa la seva visibilitat (Serra Vilaró, 1962, p. 72-74).

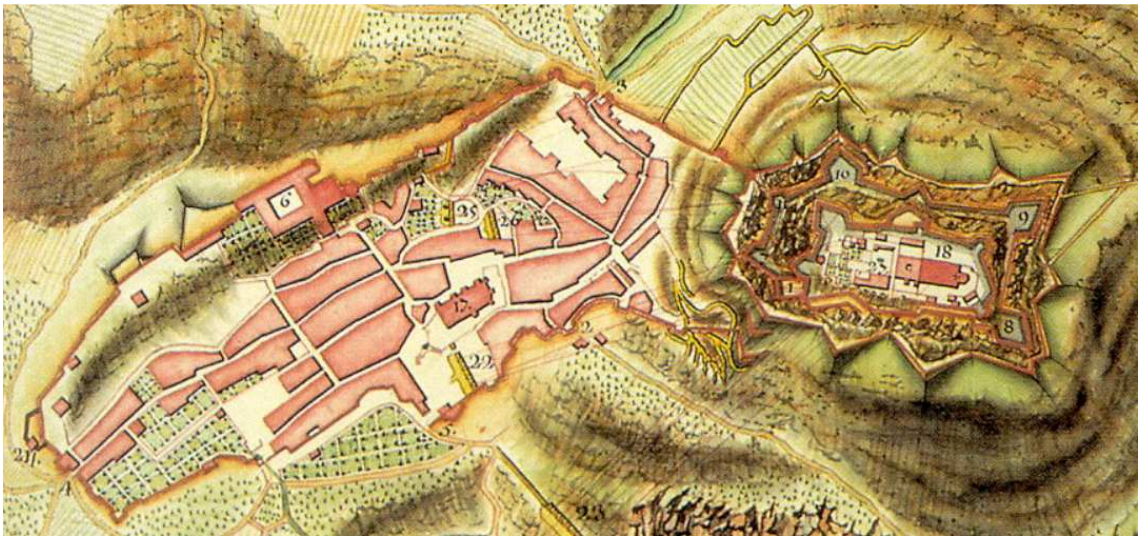

Imatge 4: Fragment del *Plan de la ville et château de Cardonne en Catalogne* realitzat l'any 1721 per Claude Masse, que recrea el setge de 1711. A la llegenda del mapa el núm. 6 correspon a *Les cordeliers*, el mal nom que es donava als monjos franciscans a França. Es tracta, per tant, del Convent de Sant Dídac, del qual en podem apreciar les grans dimensions. Font: Ajuntament de Cardona. Cardona 1714. Recuperat de www.cardona1714.cat

La Comunitat de Sant Dídac deuria tenir uns usos musicals semblants a la de Sant Miquel, tot i que no s'ha accedit a fons directes d'aquesta[16]. De fet, ambdues comunitats es relacionaven freqüentment; sovint un dels pares franciscans del Convent era contractat pel Comú com a predicador de la Quaresma i també s'adquirien palmes per als frares d'aquesta

[16] A l'inventari de l'AHC hi ha documentació relativa a aquest convent (X.1.1)

comunitat per quan es realitzava el cant de la «passia»[17]. Així mateix, també hi ha referències de l'existència d'un orgue i d'un frare organista, tot i que no són coetànies amb l'àmbit temporal d'aquest treball (Galera, 2014, p. 47) (Serra Vilaró, 1962, p. 65).

Músics

En els registres de pagaments consultats durant aquest mig segle, s'han obtingut fins a 19 noms diferents de *musichs*. A la taula següent podem apreciar aquests noms juntament amb els anys en els quals tenim constància de la seva activitat, la seva població i la seva professió diferent de la de músic:

Nom	Anys de localització	Població	Professió
Jasinto Sitges	1687-1693	-	-
Anthoni Sitges	1691, 1693, 1699, 1700	-	
Pasqual Sitges	1691, 1693-1696, 1698, 1701-1713, 1716	Cardona	Teixidor de lli
Jacintho Soldevila	1691	-	-
Bartomeu Puig	1693	-	-
Josep Sitges	1699, 1722	Montclar	-
Joan Sabata	1700, 1701, 1709, 1716-1718, 1721-1722	Cardona	-
Celdoni Sitges	1701, 1703-1708	Cardona	Teixidor
Hermenter Margineda	1701, 1703-1709, 1711-1713, 1716-1719, 1720-1729, 1731-1737	Cardona	Teixidor de lli
Isidor Celva*(o Selva)*	1701	-	-
Celdoni Margineda	1701	-	Clavataire
Francisco Bovet	1703, 1704	-	-
Pere Celva*(o Selva)*	1705	-	-
Francisco Sitges	1705, 1706, 1708, 1722	Montclar	-
Miquel Selva	1709, 1712, 1716, 1717, 1721, 1722	Cardona	-
Celdoni Ballarà	1718, 1721, 1722, 1726	Cardona	Teixidor
Joan Sitges	1718	-	-
Francisco Selva	1718	-	-

Taula 4: Músics a Cardona (1686-1737). Elaboració pròpia. Font: AHC, I.3.3.1.1 Llibre del Clavari (1687-1737, 1720, 1722, 24, 33, 36, 37, 39, 41-44, 51, 52), Rebuts del clavari (1716, 1732, 1737-38), I.3.3.1.3 Llibre del Racional (1715-1737)

[17] AHC I.3.3.1.1 (R-611), Llibre del Clavariat. Segons Alcover & Moll (2002) la *passia* és la «Narració evangèlica de la passió i mort de Jesucrist, que es recita o canta en les misses del dia dels Rams i del dimarts, dimecres i dijous sants»

Resseguint tan sols els noms sembla evident constatar que hi havia un nexe familiar entre alguns dels músics, clarament en els cognoms: Sitges, Margineda i Selva. No és un fet estrany, l'ofici de músics es deuria anar transmetent de pares a fills[18].

La taula anterior és un primer buidatge de les dades que mostra amb exactitud els noms dels músics que apareixen en els registres comunals. Cal tenir en compte però, que la informació que conté cada entrada de registre de la documentació consultada podria dependre de les ganes que tenia l'escriba d'esplaiar-se en cada moment. És a dir, hi ha documentació en que tant sols figura la referència a uns *musichs*, d'altres en que s'exposen grups de quatre músics amb el nom de tots els seus integrants, i d'altres que fan referència a un músic i els seus –dos o tres– companys. És probable, doncs, que aquests músics que apareixen amb «els seus companys» fossin el caps o representants de la cobla. Els presentem tot seguit en la següent taula:

Cap de cobla	Anys d'activitat	N.d'integrants	N. de registres
Jasinto Sitges	1687-1693	>3, 4	15
Antoni Sitges	1691, 1695, 1699, 1700	>3	5
Pasqual Sitges	1693-1696, 1698, 1701-1713, 1716	>3, 4	29
Josep Sitges	1699	>3	1
Joan Sabata	1700, 1709, 1718	>3, 4	3
Hermenter Margineda	1717-1719, 1721-1729, 1733-1737	1, >3, 3, 4	37
Celdoni Ballarà	1726	2,>3	2

Taula 5: Caps o representants de cobla de Cardona (1686-1737). Elaboració pròpia. Font: ibíd.

Pels anys d'activitat i pel nombre de registres destaquen tres noms: Jacint Sitges, Pasqual Sitges i Hermenter Margineda. Els altres músics –Antoni i Josep Sitges, Joan Sabata i Celdoni Ballarà– que apareixen en menor freqüència, però també com a caps de cobla, els trobem integrats en altres cobles capitanejades per algun dels tres anteriors. Es deuria tractar d'algun cas excepcional en que aquests van exercir aquesta funció. Tenint en compte els anys en els quals no tenim dades dels registres (1697, 1714, 1715, 1720 i 1730) la importància d'aquests tres noms queda encara més refermada:

[18] Tal com explica Pujol (2005) per les terres gironines i, tal com constata Vendrell (2015), a Cardona des finals del segle XIX fins als nostres dies.

Caps de Cobla	Anys d'activitat
Jacint Sitges	*1687* – 1693
Pasqual Sitges	1693 – 1716
Hermenter Margineda	1717 – *1737*

Taula 6: Caps de cobla a Cardona (1686-1737) (2). Elaboració pròpia. Font: ibíd.

Sembla doncs, que la representació de la cobla que solia llogar el Comú va anar passant de Jacint Sitges a Pasqual Sitges, i d'aquest a Hermenter Margineda, sense que hi hagués interferències entre ells.

Pel que fa al nombre d'integrants d'aquestes cobles l'expressió que sol apareix als registres de comptabilitat començant pel nom del cap de cobla i la locució «ab sos companys» fa pensar que, com a mínim, n'eren tres (>3). Aquests fets, juntament amb la bibliografia sobre la cobla de ministrils (Borràs, 2009, p. 92-93)permeten afirmar que les cobles representades per Jacint Sitges, Pasqual Sitges i Hermenter Margineda eren de quatre integrants. Pel que fa a la plantilla instrumental, podria ser ben bé aquesta:

Cobla de ministrils		
Veu		**Instrument**
1.	Tible	Corneta /xeremia tible
2.	Altus	Corneta / xeremia tible o altus
3.	Tenor	Sacabutx
4.	Baix	Sacabutx /Baixó

Taula 7: Formació genèrica d'una cobla de ministrils. Font: Borràs (2009)

Durant el període estudiat, la representació de la cobla que solia llogar el Comú va passar per tres músics establint tres períodes ben delimitats. Ara bé, els integrants d'aquesta cobla no van ser sempre els mateixos. L'any 1701, per exemple, la cobla representada per Pasqual Sitges en les tres entrades que apareix estava formada pels següents membres:

- Pasqual Sitges, Celdoni Sitges, Joan Sabata y Hermenter Margineda
- Pasqual Sitges, Celdoni Sitges, Isidor Celva y Hermenter Margineda
- Pasqual Sitges, Celdoni Sitges, Celdoni Margineda y Joan Sabata

Per tant, més que representar formacions tancades, el que feien Jacint i Pasqual Sitges i Hermenter Margineda era comptar amb un seguit de músics de Cardona o rodalia que conformaven agrupacions de quatre integrants segons la seva disponibilitat. També podria

ser que depenent de l'ús instrumental que es volgués donar als ministrils, el cap de cobla escollís uns músics o altres:

> Per altra banda, quan la cobla de ministrils es constituïa com a cor de grup solament instrumental de l'església (cor de ministrils), l'agrupació era exclusivament de dues o tres xeremies tibles i un sacabutx (Borràs, 2009).

Ara bé, amb certesa absoluta no sabem quins instruments[19] interpretaven els ministrils de la Cardona del 1700. Es troben referències a instruments que eren propietat de la vila (vegeu capítol 2), però es pot afirmar que aquests instruments no eren els que tocaven aquests músics: molts dels pagaments expliciten que se'ls lloga per tocar amb «sos instruments de musichs»[20].

Tampoc es pot afirmar que tant sols hi hagués una cobla de músics. En una entrada de l'any 1705 s'expliciten dues cobles de músics: «deu lliuras Bar[sas] pagadas à Pasqual Sitges y sos companys Musichs y á Pere Celva y sos Companys també musichs que son dos cobles de musichs». Coexistien diverses formacions a la Cardona del període 1687-1737? El Comú tenia un tracte preferent amb les cobles representades pels Sitges i Margineda en la línia de la creació d'una cobla de la vila com havia passat en altres ciutats? (Cuscó, 2013). O podria ser, que s'hagués llogat una cobla d'una altra localitat com veurem a l'apartat següent.

Com aprenien aquests músics? Podrien haver estat formats en la seva infantesa per l'organista? O com s'ha constatat, l'ofici i per tant l'ensenyament, es transmetia de pares a fills «de forma tancada i per transmissió oral» de manera que en tenim ben poques proves? (Pujol, 2005, p. 13, 87). Un fet de l'any 1764 en que es van requerir les habilitats del pare Francisco Piquer «organista de dit convent [de Sant Dídac] molt practich en solfa e instruments» perquè substituís el llavors organista, Jacint Anglada, impossibilitat per la seva avançada edat posa de manifest que l'organista també deuria ensenyar l'aprenentatge d'un instrument (Galera, 2014, p. 47).

---

[19] Com a fet puntual i anecdòtic en aquest treball, destacaríem un pagament de l'any 1435 en què si que s'explicita els instruments que tocaven: una cobla formada per dues xeremies i una cornamusa (Serra Vilaró, 1962, p. 463-464)

[20] Per exemple, amb data de 19 de juny de 1706 s'anota: *[...]divuit lliuras Bsas pagadas á Pasqual Sitges, Celdoni Sitges, Hermanter Margineda de dita vila de Cardona y á Franco Sitges de Montclar tots musichs per son salari de haver sonat ab sos instruments de musichs [...]*.AHC, I.3.3.1, R-611, Llibre del Clavariat (1687 – 1713)

Músics forasters

A part dels músics-ministrils, dels escolans i dels membres de la Cantoriade Cardona, alguns registres de pagament posen de manifest que en determinades ocasions es llogaven músics o cantors provinents d'altres poblacions. En el període estudiat, però, les mostres són més aviat escasses i, per tant, és lògic pensar que més que per la impossibilitat dels músics locals, llogar músics forans a la Cardona dels voltants del 1700 pretenia donar més solemnitat a l'acte. Els dos únics exemples localitzats testimonien aquest fet: el primer és de l'any 1710 quan es contracten cantors de Manresa per a solemnitzar la no vinguda de l'arxiduc Carles (vegeu capítol 5); el segon és de l'any 1737 en el marc d'una processó de gràcia amb els Sants Màrtirs al pont de Sant Joan en què hi concorregueren els músics del Regiment d'Àfrica[21]. Tot i l'exotisme del nom, aquest regiment sembla que va estar establert a Barcelona entre els anys 1736 i 1752 (Departament de Comunicació de l'Exèrcit de Terra, 2012).

Val la pena també exposar les referències de Serra Vilaró a l'activitat de la Confraria del Patrocini (vegeu capítol 4):

> Les [festes] religioses eren semblants a com es fan en els nostres temps: tres dies d'ofici amb música i predicadors, i les tres processons. A la tarda hi havia Rosari cantat amb música amb cantors forasters, a vegades, i l'explicació dels misteris pel mateix predicador dels oficis. Els músics venien de fora principalment de Manresa, juntats amb els de la vila, no sempre. Eren hostatjats a la casa de la Mare de Déu i els priors llogaven una dona per arreglar-los els llits. Alguns anys àdhuc els emblanquinaren les dues cambres. Els músics forasters no solien ser més de quatre. En l'any 1725[22] pujaren set músics de Manresa per 39 ll[iures]. 11 s[ous]. 'Dos músics de la Vila ajudaren als de Manresa i se'ls donà 6 lls'.
>
> Aquest any farien la Festa amb Major solemnitat. En 1825 pujaren quatre músics de Manresa per 24 ll[iures] 15 s[ous], i, amb ells tocaren quatre músics de la vila, qui cobraren 20 ll[iures] 12 s[ous] 6 d[iners]. També vingueren dos cantors de Cervera per 15 ll[iures] 15s[ous] (1962, p. 468-469).

Tot i que la Confraria del Patrocini començà a prendre importància a partir de l'any 1768, aquestes línies posen de manifest el tracte amb els músics forasters i les relacions amb els músics locals.

---

[21] AHC, I.3.3.1.1 Rebuts del Clavariat (1737)

[22] Aquesta data sembla no concordar amb les paraules de Serra i Vilaró que explicita que ha tret la informació del llibre la Confraria que abraça el període 1768-1915.

Imatge 5: Detall de la processó de diumenge de Festa Major a la tarda quan passava per davant de la casa del Patrocini vers el 1890. Font: AHC, Fons Planas Montanyà

3. Els instruments

En el capítol anterior ja hem constatat l'interès per part del Comú de celebrar els oficis i les misses amb la solemnitat adequada i com això també es corresponia amb la prosperitat de la vila. El fet més important que testimonia aquest interès fou la creació de la Capella i Benefici de Santa Magdalena a la qual s'unia la plaça de mestre de capella i organista. A més, i a part dels orgues de les diferents comunitats religioses, a la Cardona del 1700 hi sonaven altres instruments. D'una banda els dels ministrils, dels quals no se n'han trobat dades, i de l'altra, els que apareixen als registres de comptabilitat consultats: un baixó, dos violins i una trompa. Exceptuant la trompa, els altres van ser comprats i/o reparats per enaltir la música de la litúrgia de Sant Miquel. Eren propietat del Comú, però estaven guardats a l'Església sota la cura de l'organista[23] i, com hem exposat al capítol anterior, interpretats per algun dels preveres de la comunitat.

Orgues

Com assenyala Borràs, totes les esglésies «com a element estructural imprescindible de les seves funcions, disposaven d'orgues» (2009, p. 101). També era el cas de les tres institucions religioses de Cardona que s'han descrit, en les quals hi ha constància d'orgues i organistes.

Orgue de Sant Vicenç del Castell: Està documentat des de l'any 1505 i fou destruït durant els fets de la Guerra Gran (1793-1795). L'any 1744, però, ja havia estat malmès per la guarnició militar del Castell. Així se'n lamentava el llavors abat Francesc Alexandre González de Mena al rei:

> [...] habiendo padecido este mismo estrago el órgano, que era uno de los mejores que había en el Principado y hoy se halla inútil y sin poder tener usos alguno, por lo maltratado de él por las razones y motivos referidos como por faltarle diferentes piezas de que los soldados se han valido.

Arran del conflicte, els canonges es traslladaren a la vila i deurien disposar d'algun altre instrument, ja que l'any 1833 encara es troba un mestre organista documentat. La institució va ser suprimida l'any 1852 sense que coneguem la sort d'aquest instrument (Galera, 2014, pp. 16-18).

[23] Això ho demostra una votació de l'Ajuntament feta el 18 de març de 1843 en què es va convenir que «los instrumentos del Común de esta villa que tiene en su poder Franco Ballaró organista» es guardessin a l'edifici consistorial. Malauradament, no expressa quins eren aquests instruments. AHC, I.1.1. Actes municipals (1841-1853).

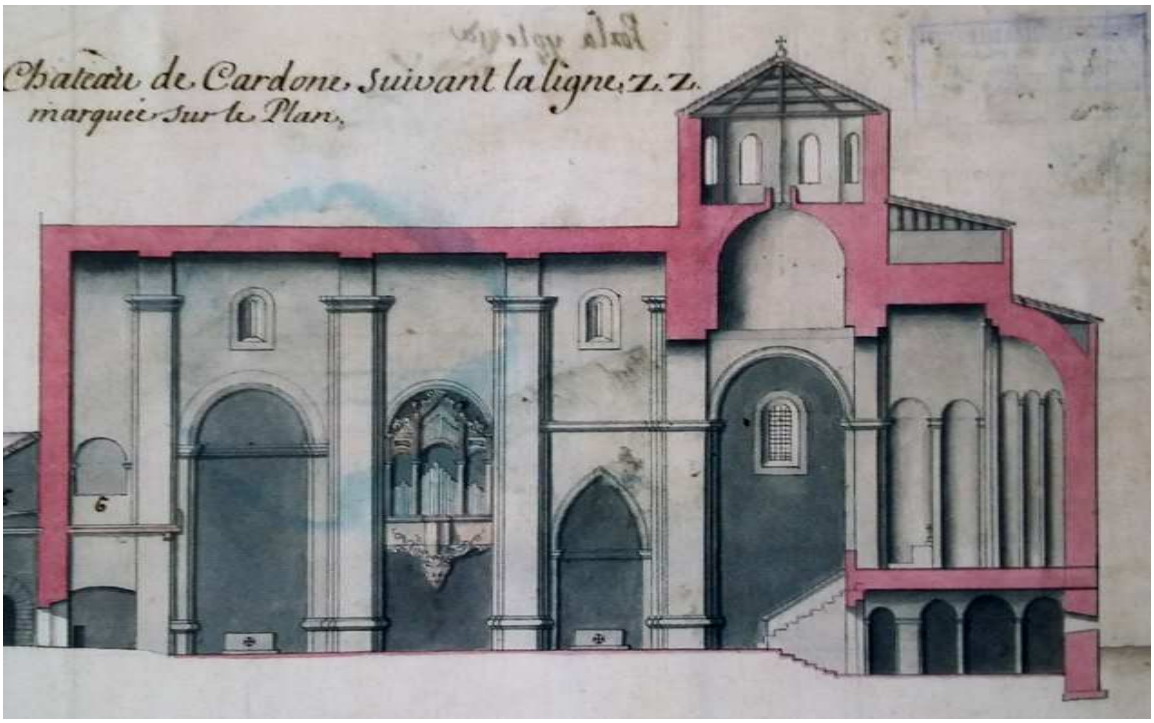

Imatge 6: Detall de *Coupe et profil du Chateau de Cardone* [...] de l'any 1721. En aquesta secció es pot observar l'orgue. Font: Gisbert (2010)

Orgue de l'Església de Sant Miquel: des de l'any 1463 ja consta la presència d'un orgue al temple. Entrat el segle XVII es va renovar completament durant un espai de trenta anys (1608-1638). I en el període d'aquest treball, es constaten diversos «adobs» a l'orgue. Malauradament, l'instrument fou destruït durant la Guerra Civil.[24]

Una de les proves que constata que l'orgue de Sant Miquel va sonar en aquest període són els pagaments per part del Comú als manxaires. Així com els pagaments respecte a la música en algunes festivitats són irregulars, el pagament als manxadors de l'orgue és molt constant. Manxar l'orgue era una de les tasques encomanades als «andadors»[25] que formaven part del cos d'«oficials comunals» (Galera, 2005)

[24] Per conèixer la història exhaustiva l'orgue de la parròquia de Cardona, vegeu Galera (2014).
[25] A la documentació consultada hi apareixen moltes vegades com a «andadors o criats». Segons Alcover & Moll (2002) un andador és un «home que està al servei d'una confraria o altra corporació per anar a donar avisos, fer cobrances o complir altres encàrrecs a domicili»

Imatge 7: L'orgue de Sant Miquel a principis del segle XX. Font: Galera (2014)

Orgue del convent de Sant Dídac: no existeix un estudi sobre aquest orgue i tan sols podem aportar dues dades que en constaten la seva existència. D'una banda, l'any 1764 el frare D. Francisco Piquer és presentat com a «organista de dit convent» (Galera, 2014, p. 47), i de l'altra, el 1863 es va ampliar amb vuit registres més, a partir dels «desperdicis de l'orgue» destruït mig segle abans (Serra Vilaró, 1962, p. 65).

Baixó

L'arxillaüt, l'arpa i el baixó eren instruments «vinculats a l'acompanyament vocal» juntament amb l'orgue. La funció del baixó era reforçar o suplir el baix vocal o instrumental en una època en què disposar veus de tessitura greu era una característica poc corrent. Aquest fet, juntament amb l'èxit que va obtenir la manufactura manejable de l'instrument, va fer que fins i tot «perdés completament la seva naturalesa instrumental i es considerés com una veu més del cor» (Borràs, 2009).

En el cas de Cardona, la primera referència sobre un baixó és del 8 de març de 1691, quan la Universitat de Cardona en compra un al reverend Joseph Blasi[26]. Blasi formava part de la

[26]AHC, I.3.3.1.1 (R-611), Llibre del Clavariat (1687-1713), 1691 (nº23)

Comunitat de Preveres almenys des de l'any 1687[27] i ocupava el càrrec de *caxer*. A part de posseir un baixó, va exercir d'organista juntament amb el laic Antoni Joan Franch (entre gener i novembre de 1690) en l'impàs entre la mort de l'organista Josep Caldorella i el seu successor, Pau Gramatges (Galera, 2014, p. 39).

Nou anys més tard, el 6 d'abril de l'any 1700, apareix una nova entrada en la comptabilitat municipal en concepte de la reparació del –suposat– mateix baixó. En aquesta entrada s'explicita que és «lo baxó ques toca en la Isglesia Parroquial de la present vila»[28]. Passada la Guerra de Successió, l'any 1718, tenim la notícia de la compra d'un nou baixó per a «la capella de la Parroquial Iglesia de Sant Miquel de Cardona» a un músic de la vila, Joan Sabata[29].

Violins

La presència d'instruments de corda com els violins entra en escena a les capelles catalanes al tombant del segle XVIII. La tradició de les xeremies i sacabutxos tenia molt de pes, i sovint l'arribada del nou instrumentari –a voltes atribuïda a les visites de les corts de Felip V i de l'arxiduc Carles d'Àustria el 1701 i 1705 a Barcelona, respectivament– va originar alguns problemes, si més no en l'àmbit hispànic (Borràs, 2009, p. 100-101).

La primera i única referència a aquests instruments en el període d'aquest treball (1686-1737) és per la compra de dos violins que va fer el Comú a través del llavors mestre organista, Joan Posas, l'any 1705[30]. Amb aquesta compra, s'ampliava el color instrumental de la capella musical de Sant Miquel de Cardona que, com altres, es componia dels cantors, el baixonista[31] i l'organista.

Trompa

Els registres de comptabilitat comunal consultats testimonien l'existència continuada d'una trompa[32] que es va reparant i també arrendant. Aquest instrument, però, sembla que no va participar en un ús estrictament musical.

Ja en el *Llibre del Mostaçaf*[33] de finals del segle XVI transcrit per Serra Vilaró s'explica que el corredor, és a dir, el pregoner, era l'encarregat de fer «totes les crides se han de fer per los

[27] AHC, X.3, Llibre del Secretariat (1683-1696)
[28] AHC, I.3.3.1.1 (R-611), Llibre del Clavariat (1687-1713), 1700 (nº33)
[29] AHC, I.3.3.1.3 (R-1111) Llibre Racional (1715-1737), 1718 (s.n.)
[30] AHC, I.3.3.1.1 (R-611), Llibre del Clavariat (1687-1713), 1705 n.80.
[31] I també l'arxillaütista i l'arpista, però no en el cas de Cardona.
[32] Veure annex.

honorables cònsols i per lo Mostasaf» amb la trompa (1968, p. 146). Així mateix, Bach quan enumera els ingressos principals del consell de l'any 1687 relaciona l'arrendament de la trompa amb el pregoner(1992, p. 110). En una entrada del Llibre Racional també s'esmenta una reparació feta per Joseph Alberni, calderer, a «la trompa del corredor de la vila»[34].

En diverses entrades de les actes del Consell Municipal hi ha referències a la locució introductòria «ab veu de trompa y so de campana» que precedeix a l'explicació de l'acord pres[35]. Sembla lògic pensar que aquests acords eren exposats públicament pel pregoner pels carrers de la vila. Sembla també, que d'aquesta manera varen ser anunciades les paus franco-espanyoles de Nimega a Cardona el 31 de gener de 1679 i, en aquest cas, donada la solemnitat que es volgueren donar a aquestes, el pregoner va anar acompanyat de tabals (Serra Vilaró, 1962, p. 266-267).

L'ofici de pregoner-agutzil va arribar a Cardona fins a finals del segle XX (Barberà i Soler, Cardona en Postals, 1994) i encara avui perdura, de manera simbòlica, dins del Corre de Bou. Precedint el conegut ban corejat per tot el poble que explicita la prohibició de baixar a la plaça, el pregoner executa aquest toc amb una corneta:

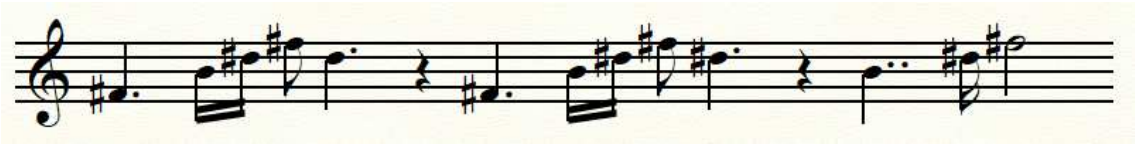

Imatge 8: Toc de corneta que realitza el pregoner del Corre de Bou. Transcripció pròpia d'un dels tocs del Corre de Bou del 14/09/2009. Recuperat de https://www.youtube.com/watch?v=hdm1OhjSdn4.

Fins on arriba la memòria avui dia, sembla ser que el pregoner sempre havia fet aquest toc. Una melodia basada en la sèrie d'harmònics que podria interpretar també una trompa natural. Podria ser aquest toc el que interpretaven els corredors del segles precedents.

[33] El càrrec de mostaçaf prové d'una paraula àrab que «del temps vell pertanyia a l'oficial dels cònsol per revisar pesos i mesures i al direcció de la higiene i altres dispositius del consell, com la de vetllar per la bona qualitat dels queviures i bon conreu de les hortes» (Serra Vilaró, 1968, p. 119)
[34] AHC, I.3.3.1.3 (R-1111) Llibre Racional (1715-1737), (1715-1737)
[35] AHC, I.1.1 Acords del Consell (1653-1669), fol 143 v i AHC, I.1.1 Llibre d'Actes (1717-1772)

Imatge 9: Joan Casellas «el Barralé», pregoner de Cardona als anys 1930. En una mà la corneta i en l'altre el ban que tot seguit anunciava. Font: Barberà i Soler (1994)

4. El repertori

Com s'ha comentat a la introducció, la documentació musical de Cardona és força pobre, almenys pel que fa referència a l'àmbit temporal d'aquest treball. A l'Arxiu Històric, que és on s'ha centrat aquesta recerca, no es troben partitures relatives a aquesta època. A l'arxiu de la Parròquia de Sant Miquel i Sant Vicenç (APSMV), s'hi localitzen dos llibres semblants impresos als anys 1629 i 1668 que en un inventari realitzat l'any 1984 se'ls anomena *Llibre d'Antífones i Cants* (Barberà i Soler, 1984). En molts altres documents d'aquest arxiu es troben cobertes de llibres fetes amb partitures reaprofitades. Si que tenim, però referències a gèneres i el títol d'algunes peces en la bibliografia que s'ha consultat. Pel demès, s'especula amb les dades que les publicacions ens ofereixen.

El repertori dels ministrils

Com assenyala Borràs (2009, p. 93):

> Una gran part del repertori dels ministrils estava extret de la literatura vocal, però també interpretaven música de danses i altres tipus de repertoris amb unes funcions específiques de les xeremies en les diverses solemnitzacions civils, militars i paralitúrgiques (la més coneguda són els viàtics o combregars).

Respecte a la primera tipologia de repertori –l'extret de la literatura vocal–, el testimoni d'un Canonge de Sant Vicenç relatant l'any 1718 com procedia la processó de Sant Miquel permet deduir que el que tocaven els ministrils a les processons era el mateix que cantaven els preveres. I també de la manera com ho feien: «[...] [els] beneficiats amb els hàbits de cor acostumats, cantant, alternative, amb els músics [...]», és a dir, que cantaven i tocaven alternativament[36] (Serra Vilaró, 1962, p. 289). Respecte a la segona tipologia de repertori, no hi ha dades per a aportar. No sabem què tocaven al Viàtic, ni a les ballades de les nits de festa a la plaça Mercat.

Una altra qüestió a determinar seria preguntar-se com interactuaven els ministrils quan actuaven dins l'església, suposem, juntament amb la Cantoria i l'orgue. Tot i que queda fora de l'àmbit temporal del treball, és oportú citar el contracte del Comú amb tres músics cardonins de l'any 1435, ja que és l'única informació, fins al moment, que explicita quin era el comportament dels músics dins el temple:

[36] No obstant això, aquesta afirmació mereixeria ser contrastada o aprofundida: estaríem parlant de la tècnica «alternatim»? Vegeu l'apartat Textures dins d'aquest capítol.

> [...] E a la misssa maior de cascuna de las desús dites festes sonarem mentre oferran, e axo matex al levar del Corpus Cristi e al eixint de la missa [...] (Serra Vilaró, 1962, p. 464)

Això vol dir a l'ofertori, l'exposició de la sagrada forma i en acabar l'ofici, per tant, no sembla que almenys al segle XV, hi hagués interacció entre els dos grups de músics. Però possiblement en el ple Barroc això ja no fos així –en el següent apartat s'apunten algunes de les possibles combinacions entre la Cantoria i els ministrils.

El repertori vocal i paralitúrgic

Textures

La polifonia s'entén en aquesta època com una manera de solemnitzar les celebracions litúrgiques, per tant, l'ús habitual del cant era monòdic: es cantava «a cant pla o amb simples recitats» (Codina D. , 1999, p. 17). Així ho testimonien les pàgines del *Llibre d'Antífones i Cants* de l'any 1668 escrit en notació quadrada i en tetragrames amb cants per a cada dia de l'any:

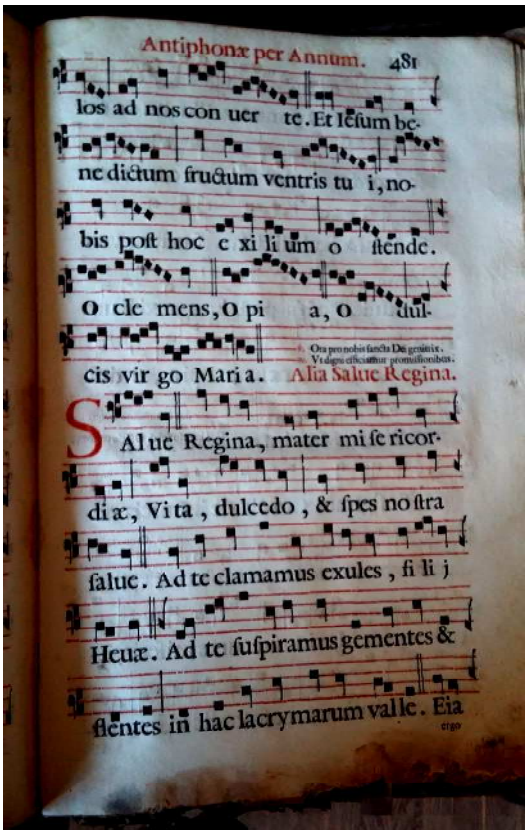

Imatge 10: Pàgina del Llibre d'Antífones i Cants imprès l'any 1668. Fotografia pròpia. Font: APSMSV

En ocasió d'una festa assenyalada, pot ser que el mestre de capella preparés amb els escolans de cor i altres preveres una peça polifònica que potser hauria escrit ell mateix, tot i

que no en tenim constància[37]. En aquest sentit, dues referències testimonien una interpretació polifònica en un àmbit proper al de l'estudi d'aquest treball. Als anys 1665 i 1691[38] en ocasió d'uns funerals en honor a la memòria del rei Felip IV i del Duc de Cardona, respectivament, se celebren misses «a cant d'orgue» (Serra Vilaró, 1962, p. 256). Aquest concepte es relaciona directament amb la polifonia (Borràs, 2009, p. 107). Afegir, també, que en les guardes del *Llibre d'Antífones i Cants* de l'any 1629 hi ha mostres de polifonia escrita en pentagrama:

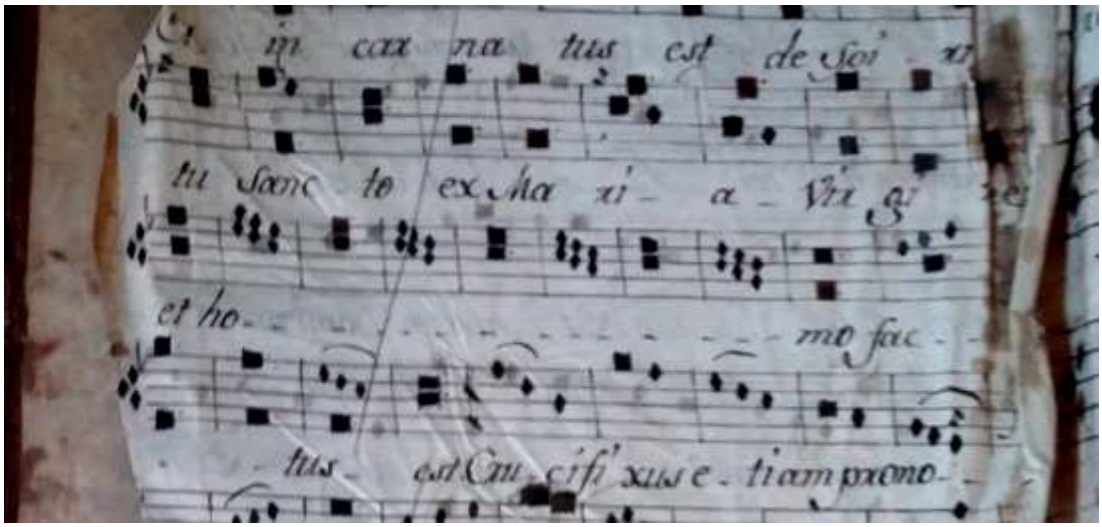

Imatge 11: Detall de les guardes del Llibre d'Antífones i Cants imprès l'any 1629. Fotografia pròpia. Font: APSMSV

Això també ens duu a pensar com interactuava l'orgue, un instrument eminentment polifònic amb uns cants que, com hem vist, eren en la seva majoria monòdics. Els estudis de Nelson (1994) i Ruiz (2013) posen de manifest que a l'Espanya del segle XVII no se solia acompanyar amb l'orgue el cant pla. De fet,

> The most common function of the organ in liturgical worship in 17th-century Spain and Portugal was to alternate with plainchant – in particular with the verses of psalms, canticles and hymns of the liturgical Offices, and with items of the Mass Ordinary (Nelson, 1994, p. 239).

Estem parlant de la tècnica coneguda com a «alternatim» que:

> consistía en un esquema performativo basado en la alternancia de dos grupos: uno de ellos encargado del canto llano y el otro que podía estribar, dependiendo de las circunstancias,

[37] En d'altres poblacions, en les proves per l'oposició a mestre de capella hi havia una prova de composició i entre els tasques anuals hi havia la composició de determinades obres (Codina D. , 1999, p. 47)
[38] AHCI.3.3.1.1 (R-611), Llibre del Clavariat (1687-1713), 1691 n.45

en una elaboración polifónica o alguna pieza sustitutoria a cargo de ensembles instrumentales o, lo que es aquí foco de atención, con el órgano (Ruiz, 2013, p. 986-987).

És a dir, la cantoria entonava *a capella* un vers i li responia l'orgue amb una elaboració polifònica de la música del següent, a sobre del qual, s'hi recitava el text amb la finalitat que no es perdés el text del vers (Ruiz, 2013, p. 986-987). En aquesta manera de fer és on prenia rellevància el fet de disposar d'un baixó, ja que després de la invenció polifònica hi podia haver «una certa dificultat per agafar el to» (Borràs, 2009, p. 107). Una prova documental de l'ús d'aquesta tècnica a la Capella de Música de Sant Miquel podrien ser les indicacions trobades en una pàgina del citat *Llibre d'Antífones i Cants* de l'any 1668:

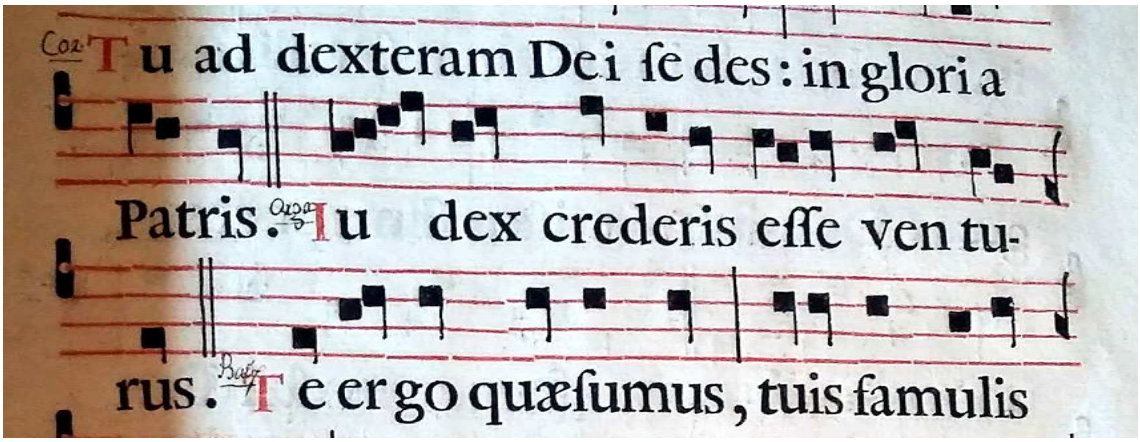

Imatge 12: Fragment del *Llibre d'Antífones i Cants* imprès l'any 1668. Hi ha les anotacions de «Cor, Orga i Baix». Fotografia pròpia. Font. APSMSV

Policoralitat

Un dels trets significatius dels usos musicals del Barroc és la policoralitat. Els grandiloqüents títols de missa a 16 veus, no volen dir res més que, per exemple, es tractaven de 4 cors (amb 4 veus cadascun) repartits en quatre punts del temple. A vegades un d'aquests cors podia estar format exclusivament per instruments, per ministrils (Codina D. , 1999).

Aquesta pràctica es deuria haver donat a Cardona en els dies de major solemnitat. Per exemple, durant les Festes del Patrocini de l'any 1703 es varen instal·lar dos «cadafals» a l'Església «per cantar los cantors»[39]; i ben proper a l'àmbit d'aquest treball, l'any 1667 en el marc de les celebracions del naixement d'un fill del Duc de Cardona, trobem un testimoni d'aquesta pràctica barroca: «cantaren els cantors a dos chors i fou el compliment de totes les festes» (Serra Vilaró, 1962, p. 259).

[39] AHC, I.3.3.1, R-611, Llibre del Clavariat (1687 – 1713), 1703 n.62

Gèneres i repertori

Les cròniques d'algunes festes detallen amb profusió les pràctiques musicals i el nom d'algunes d'aquestes peces. D'especial interès són les cròniques de les rogatives als Sants Màrtirs, transcrites per Galera (2000), però que justament tenen un buit documental entre els anys 1691 i 1789. Sembla oportú tenir en compte les més pròximes perquè coincideixen amb les cròniques coetànies del treball i perquè concorden amb l'ús i funcionalitat que descriu la bibliografia general. Pensem que aquestes peces provenien de la litúrgia gregoriana i que, per tant, eren cantades monòdicament. Potser, en algun cas, se'n podria haver ofert una versió polifònica a partir del cant pla com diversos autors havien fet (Codina D. , 1999). A continuació resumim aquestes dades en la taula següent:

Nom	Tipologia	Any	Tipus d'acte
Ave Maris Stella	Himne	1680, 1683	Rogatives als Sants Màrtirs
Exurgo Domine	?	-	Rogatives als Sants Màrtirs
Gaudent in cœlo...	Antífona de la missa de màrtirs[40]	-	Rogatives als Sants Màrtirs
Misere	Salm	-	Dijous Sant
Regina cœli letare	Antífona Mariana	Més tard de 1600	Processó al Santuari del Miracle
Salve Regina	Antífona Mariana	1680, 1683	Rogatives als Sants Màrtirs
Scripta Sunt cœlo duorum...	Himne dels SS.MM[41].	-	Rogatives als Sants Màrtirs
Te deum laudamus	Himne	1659, 1679, 1776	Vinguda del Duc, Paus de Nimega, Sants Màrtirs
Lletanies majors	-	1775	Rogatives als Sants Màrtirs
Vilancet	-	1667, 1805	Naixament fill del Duc, SS.MM.

Taula 8: Peces i gèneres interpretades a Cardona properes a l'àmbit temporal de l'estudi. Elaboració pròpia. Font: (Galera, 2000; Serra Vilaró, 1962; Codina D. , 1999)

Les lletanies

Aquesta «forma d'expressió devocional» la trobem vinculada a les rogatives dels Sants Màrtirs. A diferència de les dedicades a la Mare de Déu o a d'altres elements, les dels Sants «no es troben musicades polifònicament» (Codina D. , 1999).

[40] «a Vespers antiphon text from the Common of several Martyrs» (Fenlon, 1986)
[41] Almenys així ho és a Calahorra (La Rioja) on també tenen devoció (Fondo de Música Tradicional, 2013-2018)

El motet

El motet era un gènere paralitúrgic en ús durant el Barroc, però que també va trobar en aquest període la seva fi (Codina D. , 1999). Això no obstant, a la Cardona del 1700 no trobem dades que documentin el cant de motets en les diverses celebracions. La primera que s'ha pogut localitzar és del 1910. Aquesta data és molt lògica ja que després del Motu Propio es recuperen la música religiosa i en especial les formes o gèneres del Renaixement (Galera, 2000, p. 154).

El vilancet

Tot i tenir orígens medievals, el vilancet[42] és un gènere musical religiós que es desenvolupa des de finals del segle XVI fins a mitjans segle XIX i té el seu apogeu en el barroc musical. La seva estructura es basa en la contraposició d'unes estrofes a una tornada que versaven sobre les festes de l'any, la vida d'un sant o un esdeveniment en concret que marcava la societat (per exemple, la «rebuda d'un prohom de la monarquia o el clergat»). Era, per tant, un gènere vocal on el text prenia molta importància, però que també se solia acompanyar pel que avui coneixem com a cobla de ministrers (xeremies, sacabutxos, cornetes i baixons) (Rifé, 1999).

En la documentació consultada trobem dues notícies de la interpretació de vilancets a la vila de Cardona. La primera és de l'any 1667 quan la vila honrà amb cinc dies de celebracions el naixement de Joaquim d'Aragó, fill de Lluís d'Aragó, duc de Cardona. En aquests cinc dies no s'escatimaren recursos per enaltir les celebracions litúrgiques, totes amb gran «cantúria i música». El diumenge 19 de setembre durant la processó general que es féu acabades les vespres, «cantaren els cantors grans *villansichs*» (Serra Vilaró, 1962, p. 257-259).

En la documentació consultada trobem dues notícies de la interpretació de vilancets a la vila de Cardona. La primera és de l'any 1667 quan la vila honrà amb cinc dies de celebracions el naixement de Joaquim d'Aragó, fill de Lluís d'Aragó, duc de Cardona. En aquests cinc dies no s'escatimaren recursos per enaltir les celebracions litúrgiques, totes amb gran «cantúria i música». El diumenge 19 de setembre durant la processó general que es féu acabades les vespres, «cantaren els cantors grans *villansichs*» (Serra Vilaró, 1962, p. 257-259).

[42] Tot i que l'Institut d'Estudis Catalans només recull «villancet», en aquest treball s'aposta pel no normatiu «vilancet», però que, tal com defensa Pujol (2015, p. 9), en català «tenim una forma ben genuïna substituïda a partir del barroc per una altra més exògena, però sancionada pel diccionari oficial i la historiografia moderna».

El segon testimoni és de l'any 1805, en aquest cas en una de les rogatives fetes als Sants Màrtirs perquè intercedissin per al «benefici de la pluja». En aquesta ocasió va ploure amb força intensitat tres dies després que la Comunitat de Sant Miquel prengués la decisió de començar les processons «acostumades». Així doncs, la crònica de la rogativa de 1805 explica la processó que es feu, més que res, per agrair als Sants la necessària pluja. En aquesta processó, per la qual els priors dels Sants Màrtirs havien llogat músics de Solsona, s'explica que es cantaren en dues ocasions «billansicos», un en sortir de l'Església, a la plaça del Mercat, i l'altre a la plaça de la Fira davant de la casa Thomasa on hi havia parat «un ermós altar» (Galera, 2000).

Imatge 13: La processó del Corpus aturada davant l'altar que es parava davant la Casa Thomasa a la dècada de 1890 Font: AHC, Fons Planas Montanyà, a.d.

5. Manifestacions i usos musicals

Les manifestacions i usos musicals del Barroc català deriven gairebé exclusivament del «mecenatge artístic de l'Església» (Codina D. , 1999, p. 30). En el cas de Cardona, els pagaments observats en relació a la música fan gairebé sempre referència a una celebració religiosa que ve donada pel calendari litúrgic i les festes patronals de la vila. Així doncs, al voltant de la celebració estrictament litúrgica s'observa com es va generant un esquema festiu que, en la mesura de la importància donada a la festa, va aportant altres elements de caire més cívic o lúdic. Plantegem a continuació un esquema de la festa-celebració cardonina durant el període 1686-1737:

Bons jorns[43]	Tant sols tenim referències dels bon jorns o «bons días» en el darrer any del període estudiat, però sembla escaient tenir-los en compte, si més no per la tradició que varen tenir fins ben entrat el segle XX.
Ofici	L'ofici corresponent a la festa senyalada se solemnitzava amb la presència dels músics-ministrils que interactuaven amb la capella de música de Sant Miquel.
Processó	Seguit de l'ofici, hi trobem la processó pels carrers de la Vila, a voltes guarnits. En ella s'hi representava tot el poble: el clergat i els seus càntics alternats amb els músics, les confraries amb les seves banderes, etc. En la de Corpus hi concorrien els diablots i el Ball de bastons.
Refrigeri	Ja fos per agrair la vinguda de forasters a la festa o simplement per la classe dirigent de la vila, els pagaments d'aquesta època evidencien que es feia un refrigeri, molts cops a base de xocolata.
Altres actes cívics	Dins d'aquesta categoria s'hi inclouen espectacles com la comèdia o el Corre de Bou o balls de caràcter cerimonial-riutal com el dels Cònsols o d'Almorratxes.
Ballades	L'acte que cloïa les festes solien ser les ballades públiques executades per la cobla de músics a la plaça del Mercat o a la plaça de la Fira. Solia ser un acte nocturn i en són testimoni els diversos pagaments per la fusta de les teieres o graelles: «un recipient format de barres de ferro, dins el qual es posen teies per a fer llum, sobretot en les nits de festa popular» (Alcover & Moll, 2002).

Taula 9: Esquema de la festa-celebració cardonina durant el període 1686-1737. Elaboració pròpia. Font: AHC, I.3.3.1.1 Llibre del Clavari (1687-1737, 1720, 1722, 24, 33, 36, 37, 39, 41-44, 51, 52), Rebuts del clavari (1716, 1732, 1737-38), I.3.3.1.3 Llibre del Racional (1715-1737)

[43] Hem d'entendre els Bons jorns com una passada amb música matinal, a semblança de les matines o albades que es fan actualment amb grups de grallers. A tall d'exemple a les festes de l'Octava de Corpus dels anys 1908 i 1926 es programaven "Bons jorns" a les sis del matí interpretats per l'Orquestra. Font. AHC.

El que sí que permeten constatar els registres de pagaments consultats és que, ja fos per les guerres, com per disputes entre els comunitats eclesiàstiques, com per qüestions econòmiques així com per altres qüestions de caire social, l'esquema de la festa podia variar substancialment d'un any a l'altre.

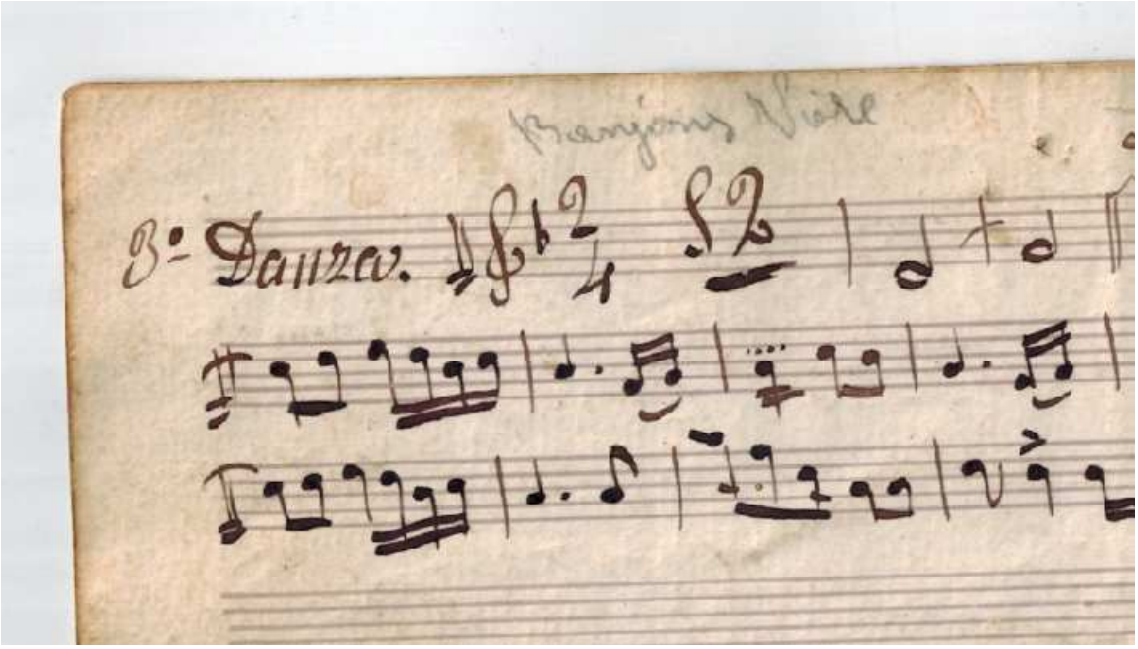

Imatge 14: Fragment d'una particel·la de clarinet 2n de finals del segle XIX, amb la indicació «Bonjorns vale». Font. Arxiu particular Albert Martí (Sabadell)

Carnestoltes

Celebracions com el Carnestoltes, d'origen profà, «sovint eren vistes amb suspicàcia o directament prohibides» per part de l'Església. No obstant això, la història està plena de mostres de com el poble se les ha empescat per continuar celebrant aquestes dies de disbauxa permesa a l'any. En l'època que ens ocupa, per exemple, a través de «confraries conegudes com del Mal Govern o el Ciri dels joves» (Pujol, 2005).

Aquest també era el cas de Cardona, on s'entreveu un tractament especial pel que fa a aquesta festa, ja que és l'única que no organitza directament el Comú. Els pagaments en aquest períodes són per ajudar econòmicament a un vilatà concret, potser el representant d'una d'aquestes confraries o el que organitzava la festa. Podria ser la manera que va trobar el Comú Cardoní per fer contents el clergat i els vilatans, ja que les ballades públiques dels tres dies de Carnestoltes eren per la «comuna alegria de tot poble»[44]. També hi ha

[44] AHC, I.3.3.1, R-611, Llibre del Clavariat (1687 – 1713) 1691, nº8

constància del dinar per als pobres del dilluns de Carnestoltes, així com del cadafal per als músics.

Probablement per la idiosincràsia d'aquesta festa, els pagaments que registra el Comú per «ajut de cost» del Carnestoltes són força irregulars en el temps. Trobem una certa continuïtat en el període 1689-1710 i un sol pagament isolat l'any 1722.

Els Sants Màrtirs

Els Sants Màrtirs Celdoni i Ermenter amb les seves relíquies dipositades a Sant Miquel a finals del segle XIV van esdevenir ràpidament els patrons i sants protectors de Cardona (Galera, 2000, p. 31-47). La vila ho festejava el 8 de maig i el tercer diumenge d'octubre amb un ofici i una processó (Serra Vilaró, 1962, p. 446). En els registres de comptabilitat consultats no s'han trobat referències a la solemnització musical d'aquestes festes.

Les rogatives per la pluja

Entre «els molts prodigis que el poble va atribuir als Sants Màrtirs, s'hi trobava la capacitat d'invocar la pluja en temps de sequera» (Galera, 2000, p. 67). Quan això succeïa s'implementaven un seguit de pregàries, processons i vots que configuraven un ritual[45] determinat que culminava amb la processó «d'alegria, si havia plogut, i amb tristesa, si persistia la secada» a la Capella del Pont de Sant Joan[46]. La música hi era molt present en tot aquest procés com així ho manifesten les diverses cròniques d'aquestes rogatives. Quan per fi arribava la pluja és quan es feia el dispendi més gran musicalment parlant: es llogaven músics i fins i tot se'n feien venir de fora (Serra Vilaró,1962; Galera, 2000).

Setmana Santa

Musicalment parlant, la Setmana Santa era especial, ja que no era permès tocar ni l'orgue ni els instruments de vent (Codina D. , 1999, p. 17; Borràs, 2009, p. 107). Serra Vilaró descriu les processons que es feien el Diumenge de Rams i el Dijous i Divendres Sant. De l'any 1723 tenim constància de la reparació de les graelles per fer llum durant la processó[47].

Fins l'any 1707, alguns registres testimonien el cant de la «passia» el diumenge de Rams per part d'algun dels membres de les comunitats religioses, a qui se'ls entregava una palma portada de Barcelona.

---

[45] Per a més informació sobre el procedir d'aquest ritual consultar els buidatges de les cròniques de les rogatives fets per Serra Vilaró (1962, p. 428-440) i Galera (2000, p.74-75).
[46] La Capella del Pont de Sant Joan es troba a uns 2 km del centre de la vila a la riba del Cardener.
[47] AHC, I.3.3.1.3 (R-1111) Llibre Racional (1715-1737), 1723 n.147.

Corpus i l'octava

Sense haver trobat encara les proves documentals que ho demostrin, l'inici de la celebració del Corpus a Cardona se sol datar l'any 1537 (Vendrell, 2015, p. 33). Això no obstant, hi ha constància de la Confraria del Santíssim Cos de Jesús «dita vulgarment de la Minerva» des de l'any 1442 i, per tant, del Corpus (Serra Vilaró, 1962, p. 420-421). En tot cas, durant el període que abraça aquest estudi (1686-1737) els pagaments en referència a aquesta festa són gairebé constants. A partir dels registres conservats ens podem fer una idea de com se celebraven juntament, també, amb les explicacions que fa Serra Vilaró, però que suposem que són més del segle XIX (1962, p. 451-453)[48].

Els nou dies de festa del Corpus s'iniciaven a la vigília –el dimecres– amb una passada amb música que resseguia els carrers de la processó de l'endemà i, de la mà dels andadors o criats dels Cònsols, advertia als veïns que «enjunquessin i enramessin les finestres de llurs cases, traguessin els pitxells de les finestres i altres coses que perillessin de caure amb facilitat». El Comú també col·laborava amb el guarniment dels carrers pagant els rams que es posarien a la Casa de la Vila i els joncs que es posarien al terra de la Església i de la plaça del Mercat.

L'endemà, dia de Corpus, probablement s'iniciava amb el so de «bons jorns» o «bons dies» tot i que no en tenim constància en aquesta època. Després de l'ofici solemne amb participació dels músics, tenia lloc la «solemníssima processó» en la qual hi concorria la població organitzada per les seves confraries, i també és possible que hi haguessin participat dos elements festius que avui identifiquem com a tradicionals: els diablots i el ball de bastons. La processó finalitzava amb un refrigeri ofert pel Comú i amb el Ball de Cònsols o d'Almorratxes; i potser, més tard, amb ballades públiques a càrrec dels mateixos músics.

En acabar el dia de Corpus començaven els vuit dies de l'Octava que se celebraven amb una processó diària dins l'Església, a càrrec dels veïns d'un carrer determinat. També es contractaven músics per major solemnitat. Igual que el dia de Corpus, cada jornada es concloïa amb una ballada pública. Finalment, la celebració del Corpus s'acabava amb la processó del Cap d'Octava.

[48] Estranyament, no cita la font.

Diablots

Entre els anys 1686 i 1711 els registres de pagaments donen certa continuïtat a la presència de la «funció dels diablots» a la processó de Corpus, els elements que devien concórrer en aquesta festa abans de l'inici de la tradició gegantera de Cardona, iniciada amb els Nans del Barri Mercat a finals del segle XVIII (Vendrell, 2015, pp. 33-34). Els diablots de Cardona, guarnits amb un vestit confeccionat a partir «d'estopa i vetes», deurien animar la processó amb les seves carretes, que tiraven unes deu dotzenes de coets. El Comú es feia càrrec de totes les despeses i també gratificava el líder de la colla[49]. L'any 1690, es parla de la funció dels Àngels i els Diablots.

Amb força seguretat podríem afirmar que aquesta funció, si més no amb el nom de diablots, no va depassar la Guerra de Successió. També és convenient assenyalar que Serra i Vilaró (1962) no els esmenta en el seu relat del Corpus[50]. Tanmateix, el foc i la pólvora sempre han estat i són presents en aquesta festa, ja fos amb castells de focs, traques, o «carretillas» (Codina, 1977).

Ball dels cònsols o d'almorratxes

La cloenda dels actes del dia de Corpus era una dansa on «el cònsol en cap treia a ballar a la plaça de la Fira a les prioresses i dames més distingides» (Serra Vilaró, 1962, p. 452). En el període estudiat trobem tant sols tres pagaments[51] que fan referència a la compra d'almorratxes per a la realització d'aquest ball. Tot i que algunes publicacions (Ajuntament de Cardona, 2005) (Galera, 2005) descriuen aquest cas com si fossin dos balls diferents –el dels cònsols i el d'almorratxes– els pagaments d'aquesta època evidencien que es tractava del mateix:

> Item dona en descarrega sinch lliures quinsa sous y vuit dines pagadas pera Joan Combelles vidrier per 40 morratxes ne an comprat lo Clavari per ordre dels Srs Consols y Consell per lo dia de Corpus per quant trague ball lo Sr Governador Batlle y Consols y damés senyors[52].

[49] Veure annex.
[50] És possible, doncs, que el citat autor construís el relat del Corpus i l'Octava en base al record d'aquesta important festa cardonina, que no obstant, havia quedat força tocada des de l'any 1949 arran de la prohibició, ordenada pel bisbe Tarancón, que l'orquestra que acompanyés a la processó no podia ser la mateixa que fes el ball (Vendrell, 2015, p. 48).
[51] AHC, I.3.3.1.1 (R-611), Llibre del Clavariat (1687-1713), anys 1698-1700
[52] AHC, I.3.3.1.1 (R-611), Llibre del Clavariat (1687-1713), 1699 n.54

El ball d'almorratxes és avui encara ben present en les manifestacions del folklore viu català. Concretament, ben a prop de Cardona, a Fals, encara avui es balla a l'Aplec del Grau d'una manera que recorda molt a la descrita per Serra Vilaró. A la mateixa comarca del Bages, a Sant Feliu Sasserra, es balla la *Dansa de treure Ball* amb la mateixa melodia que a Fals (Vilar & Crivillé, 2011), i a Cardona, aquesta melodia, és coneguda com el *Ballet de Déu* i s'interpretava, almenys durant el segle XX pel Carnaval[53]. Ens atrevim a apuntar la hipòtesi que aquesta mateixa melodia fos la que ballaven els cònsols del segle XVII.

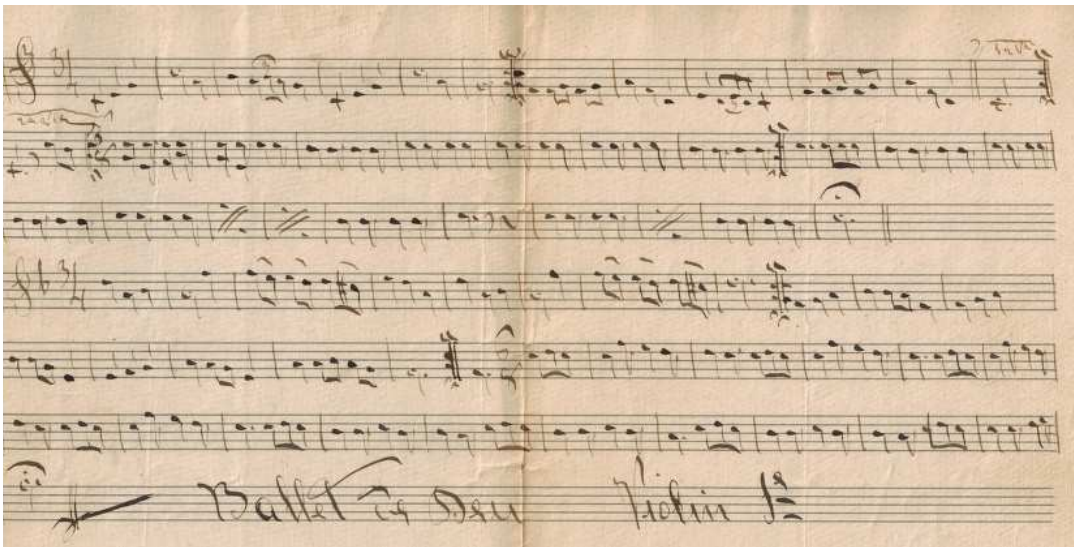

Imatge 15: Part de violí 1r del Ballet de Déu. Font: Arxiu particular d'Albert Martí Torrents (Sabadell)

Sant Roc (16 d'agost)

Es desconeixen els motius de la devoció a Sant Roc a Cardona, però sí que es coneix la data d'inici d'aquesta festa que no ha perdurat als nostres dies. El 5 d'agost de l'any 1603, el bisbe d'Urgell, a instàncies dels Cònsols de la Vila, manà al rector de Sant Miquel que instaurés la celebració per al 16 d'agost, dia de Sant Roc. La manera de fer-ho és instaurant dues misses cantades, una «al matí de la octava» i l'altra el dia del sant, i també una processó. «Exhorta» que també hi participi la Comunitat de Sant Vicenç. El culte al sant també es formalitzà amb la construcció d'un retaule a la capella número 9 en el seu honor, en el lloc on primerament hi havia hagut la Capella de Sant Esteve (Serra Vilaró, 1962, p. 42-43). Més enllà en el temps, l'any 1706, en el registre d'una reparació al «tabernacle» de Sant Roc, se l'associa amb la Confraria dels Minyons[54].

[53] Per a més informació vegeu Rojo & Ventosa (2015)
[54] AHC, I.3.3.1.1 (R-611), Llibre del Clavariat (1687-1713), 1706 n.48

Els registres de pagaments consultats mostren com amb certa continuïtat el Comú lloga als *musichs*-ministrils de Cardona per a solemnitzar l'ofici dins l'Església cada 16 d'agost. Es pot entendre que aquests també participaven en la processó i que també es realitzaven ballades (alguns pagaments ho expliciten).

Festes del Patrocini de Maria (segon diumenge de setembre)

La devoció mariana a l'Església de Sant Miquel es troba documentada ja des del segle XIII. La institució de les festes del Patrocini de Nostra Senyora i la vinculació d'aquesta amb la imatge que l'any 1423 el comte Joan Ramon Folc I havia saquejat de Marsella, no és fins l'any 1674 arran d'una butlla promulgada l'any 1656. Aquesta festa es comença a celebrar el tercer diumenge de setembre fins l'any 1684 que es traslladà una setmana abans (Galera, 2010).

La solemnitat amb què se celebraren els quatre dies de festa l'any 1674 segurament propiciaren l'arrelament de la festa entre els cardonins. Els oficis i processons es deurien viure amb gran solemnitat: entre els pagaments trobem el de la construcció de «tablados» dins l'església per als cantors i als músics. En aquesta processó s'hi inclourien elements com l'àliga o el Ball de bastons. Seguien després els actes més cívics com la comèdia o el Corre de Bou. No tenim constància explícita de ballades públiques per aquesta festa (Serra Vilaró, 1962).

Sense dubte, però, l'empenta donada a aquesta festa havia de passar anys més tard a través de la Confraria del Patrocini, que gràcies a l'herència que havia llegat l'any 1762 Antoni Palà, adquiria un valuós patrimoni que hauria de significar «una important font d'ingressos» per a la celebració de les festes (Galera, 2010, p. 94).

La dansa de l'Àliga

Després de les descàrregues d'artilleria des del Castell, la cloenda a la processó de la primera festa del Patrocini (1674) fou la dansa de l'àguila, que era propietat del Comú. Aquesta referència, juntament amb una reparació feta l'any 1690, són les dues úniques proves documentals de la seva existència. En el text on apareix, no s'esmenta aquest fet com una novetat i, potser per això, Galera vincula aquesta figura al Corpus, que malgrat no se n'hagi trobat cap prova documental, deuria ser la festa habitual d'actuació. Apunta també que la figura deuria destruir-se durant la Guerra de Successió (Vendrell, 2015, p. 244).

Imatge 16: Detall d'una àliga dins les pintures murals que guarnien la capella de Sant Esteve de Sant Miquel (s. XIV). Font: Museu Diocesà de Solsona. Recuperat de museusolsona.cat

El Ball de Bastons

El Ball de Bastons és, avui dia, un dels elements distintius juntament amb el Corre de Bou de la Festa Major cardonina. El ballen vuit nens al voltant dels vuit anys i no és pas de la mateixa tipologia dels balls de bastons que proliferen arreu de Catalunya:

> A Cardona també hi ha un *Ball de Bastons*, però és un ball diferent, singular i propi, dins d'un altre context i amb una vessant religiosa, ja que els bastoners ballen davant de la imatge de la Mare de Déu del Patrocini. Així podem dir que no és un ball guerrer ni de lluïment, sinó un ball de cerimònia i solemne (Ballús, 2010, p. 136)

Tot i la inclusió d'aquest ball dins l'apartat que fa referència a les Festes del Patrocini, es pot veure, des de la primera referència documental, que l'adscripció única d'aquest ball al culte marià no va sorgir fins força anys després. L'any 1704 –any de la primera referència– apareixen dos pagaments del Comú en concepte de les sabates i pel refresc que donaren als vuit minyons que el ballaren durant la processó de Corpus i el dia de la Festa del Patrocini. L'any següent[55] i també l'any 1752 (Ballús, 2010, p. 170), els bastoners també ballaren a la processó feta en acció de gràcies als Sants Màrtirs. Serra Vilaró també esmenta la seva participació cuidant «l'ordre de la processó» del Dijous Sant (1962, p. 450).

Segons Ballús (2010, p. 169-170) els vuit minyons referenciats als pagaments del Comú de l'any 1704 i 1705 tenien a veure amb els dos escolans de cor que instituí Mossèn Torrents l'any 1692. També afirma que l'ensenyament del ball requeia al Mestre de Capella i organista del moment. Segons la mateixa autora, durant un cert temps es va mantenir la presència del ball en la processó de Corpus i les festes del Patrocini.

[55] AHC,I.3.3.1.1 (R-611), Llibre del Clavariat (1687-1713), 1704 n. 37 i 66, 1705 n.40

La vinculació documental amb la Confraria del Patrocini que organitzava la festa, però, no està documentada fins l'any 1777[56], en què trobem la despesa referent als característics vestits dels minyons (Serra Vilaró, 1962, p. 470). Tampoc serà fins a principis del segle XIX que es trobaran pagaments en referència a l'ensenyament del ball o del músic –en singular– que els tocava[57].

Els bastoners de Cardona, avui ballen vuit melodies pròpies i genuïnes[58], però, en el període estudiat, no tenim cap referència a aspectes musicals d'aquest ball. Tampoc hi ha documentació anterior al segle XX en referència als noms dels balls i encara menys de les partitures. Per tant, quina música es tocava per fer els balls de bastons? i qui els tocava? L'única pista referenciada és un document de l'Arxiu de la Corona d'Aragó que cita Ballús i que parla d'una de les processons en acció de gràcies per la pluja de l'any 1752 i que permet fer-nos una idea, si més no, de quin grup instrumental va tocar aquests balls (2010, p. 170-171):

> [...] acompanyaren las referidas Santas Reliquias al pont de Sant Joan ab pandons y banderas, ab creus y tabernacles, ab ball de bastons, amb trompas de cassa y obues. Ço és [...] ab un ball de bastons, que innocentment dansaven vuyt hermosos y immaculats minyonets, ab retumbants trompas de cassa que ab veus altas publicaven esta ditxa per tots los devots, y ab sonoro sobues, que ab tiernas veus y composta harmonia continuament clamaven alabats siau per sempre gloriosos patrons [...]

Significativament en un inventari del segle XVIII de la Confraria que recull Serra Vilaró apareixen dues «trompes de cassa» (1962, p. 475-476).

[56] Vinculació potser donada per l'adquisició de més patrimoni tal com s'ha exposat a l'inici de l'apartat.
[57] A partir de l'any 1823 fins l'any 1959 un seguit de membres de la família Serra foren els encarregats d'ensenyar el Ball, i en ocasions de tocar-los també (Ballús, 2010, p. 161-163).
[58] Algunes d'aquestes melodies comparteixen trets comuns amb altres balls de la zona com el Ball de Cascavells de caramelles. Així mateix, el Ball de bastons cardoní comparteix moltes similituds amb el Ball de bastons de Solsona (vestimenta, coreografia, melodies, ritual, etc...). Per a més informació vegi's Vendrell (2015).

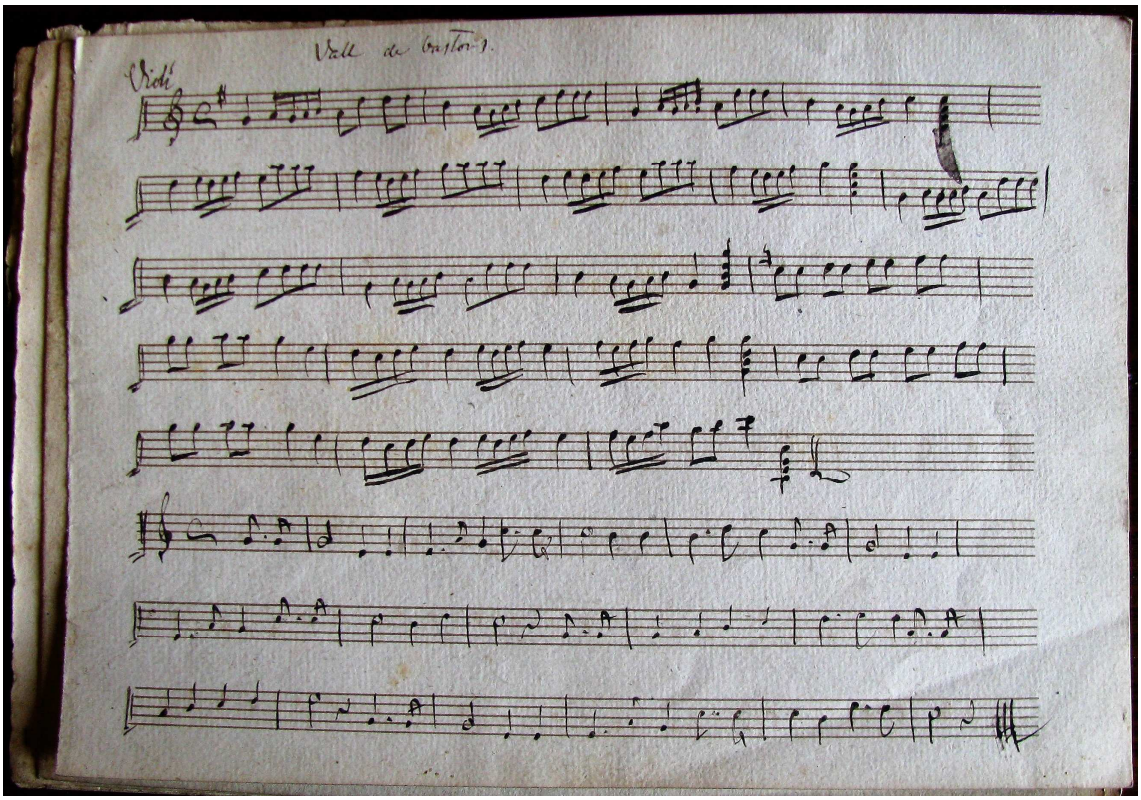

Imatge 17: Particel·la de violí d'un *vall de bastons* localitzat a l'Arxiu del Mn Mas i Margineda (Cardona 1841 – †1913) que no concorda amb cap de les vuit melodies actuals del Ball de Bastons. Font: AHC, XVI.4 Arxiu Mas [i Margineda].

El Corre de Bou

El Corre de Bou, és un dels elements més pintorescos de les celebracions cardonines, l'origen del qual se situa l'any 1409[59]. Precisament l'èxit d'aquest espectacle va ser el que 100 anys més tard de la institució de les Festes del Patrocini, les va convertir en la Festa Major de Cardona en detriment de la de Sant Miquel que veurem en el proper apartat (Galera, 2009). La instal·lació l'any 1703 d'un «cadafal» a la plaça de la Fira per als músics[60] permet deduir que, com passa encara avui en dia, aquest espectacle és amenitzat per música en directe.

[59] El Corre de Bou és un «espectacle taurí que té lloc davant de l'Ajuntament, on s'instal·la una plaça i hi ha una barana en la qual el jovent lliga les cordes que utilitzen per escapar de les embranzides dels bous» (Generalitat de Catalunya, 2018)
[60] AHC I.3.3.1.1 (R-611) Llibre del Clavariat (1687-1713), 1703 n. 62

Imatge 18: El Corre de Bou durant la Festa Major de l'any 2010. En primer terme els músics de la Banda de Cardona. Font: Foto Art.

La Comèdia

En els registres consultats s'hi troben pagaments referents a la construcció d'un «tablado» per a la representació d'una *comèdia* per les festes de del Patrocini i de Sant Miquel. És l'únic concepte que fa referència a aquest esdeveniment teatral; no se'n troben en concepte per a l'activitat més purament artística: no apareix cap pagament a la companyia. És convenient, no obstant això, parlar de la *comèdia*, perquè a la teatralitat barroca «la música hi tenia cabuda» (Pujol, 2005, p. 52-53). Per tant, ja fos en forma de cant o amb música instrumental, en les comèdies que es van representar a Cardona a la plaça del Mercat hi deuria haver hagut música. Potser a càrrec dels mateixos integrants de la companyia o potser per algun dels actors anteriorment exposats.

Amb prou significació, però fora de l'àmbit temporal d'aquest treball, coneixem dos títols de comèdies que s'interpretaren al segle XVII a Cardona. Per les festes de Sant Miquel de l'any 1663 es representà una «comèdia de Sant Antoni de Pàdua» aprofitant que la companyia de comediants passava per la zona (Serra Vilaró, 1962, p. 464); i l'any 1667, en ocasió de les celebracions per al naixement d'un fill del Duc de Cardona, es representà «De los tres blasones de España», un drama de Francisco de Rojas (1607 – 1648) que versava sobre la història dels Sants Màrtirs Cardonins (Serra Vilaró, 1968, p. 98).

Concretament, en una edició localitzada de «De los tres blasones de España» al costat dels personatges hi consten uns *músicos*. Només fixant-nos en l'inici –*salen con música*– i en la primera acotació del text –*cantan*– queda ben palès la importància de la música en les *comèdies* que es representaven.

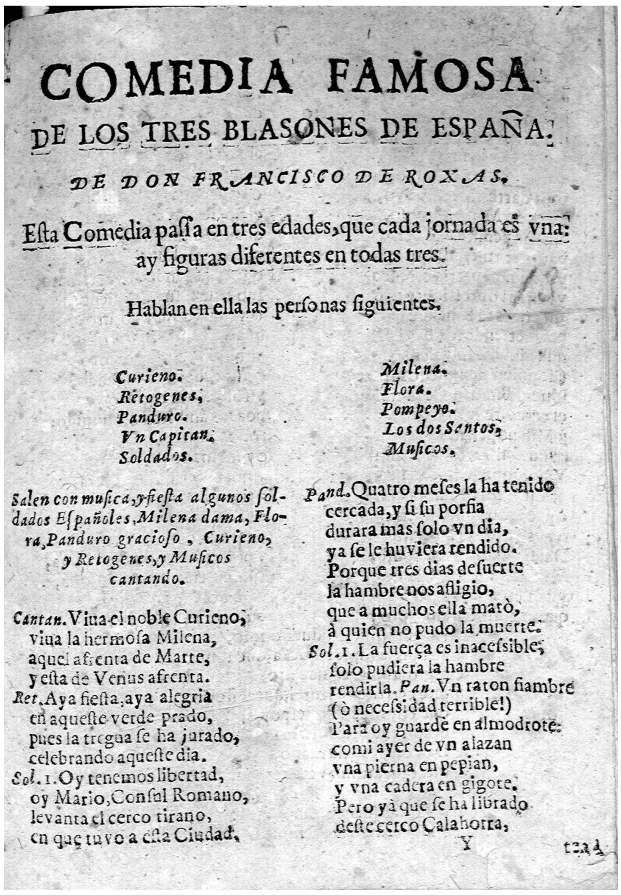

COMEDIA FAMOSA
DE LOS TRES BLASONES DE ESPAÑA.
DE DON FRANCISCO DE ROXAS.

Esta Comedia passa en tres edades, que cada jornada es vna: ay figuras diferentes en todas tres.

Hablan en ella las personas siguientes.

Curieno.
Retogenes.
Panduro.
Vn Capitan.
Soldados.

Milena.
Flora.
Pompeyo.
Los dos Santos.
Musicos.

Salen con musica, y fiesta algunos soldados Españoles, Milena dama, Flora, Panduro gracioso, Curieno, y Retogenes, y Musicos cantando.

Cantan. Viua el noble Curieno,
viua la hermosa Milena,
aquel afrenta de Marte,
y esta de Venus afrenta.
Ret. Aya fiesta, aya alegria
en aqueste verde prado,
pues la tregua se ha jurado,
celebrando aqueste dia.
Sol. 1. Oy tenemos libertad,
oy Mario, Consul Romano,
levanta el cerco tirano,
en que tuvo a esta Ciudad.
Pand. Quatro meses la ha tenido
cercada, y si su porfia
durara mas solo vn dia,
ya se le huviera rendido.
Porque tres dias desuerte
la hambre nos afligio,
que a muchos ella matò,
à quien no pudo la muerte.
Sol. 1. La fuerça es inacessible;
solo pudiera la hambre
rendirla. Pan. Vn raton fiambre
(ò necessidad terrible!)
Para oy guardè en almodrote:
comi ayer de vn alazan
vna pierna en pepian,
y vna cadera en gigote.
Pero yà que se ha librado
deste cerco Calahorra,

Y

Imatge 19: Primera pàgina d'una edició de la comèdia «De los tres Blasones de España». Font: Universidad de Sevilla. Fondos digitales. Recuperat de: fondosdigitales.us.es

Sant Miquel (29 de setembre)

Durant el període estudiat, el dia 29 de setembre, festivitat de Sant Miquel, trobem amb força continuïtat registres que referencien la celebració d'aquest dia. Això es feia «per ser eix dia la Festa Major de dita vila de Cardona»[61], condició que aniria perdent a finals del segle XVIII en favor de les Festes del Patrocini celebrades uns dies abans.

La Festa començava amb l'ofici de la vigília i deuria continuar l'endemà de bon matí amb la interpretació dels «bons días»[62] per part dels músics. Després de l'imprescindible ofici en honor del Sant tenia lloc «la més notable i original de les processons» que es feien al llarg de

[61] AHC I.3.3.1.1 (R-611) Llibre del Clavariat (1687-1713) 1701 nº150
[62] AHC, I.3.3.1.1 Rebuts del Clavariat, 1737 n.79

l'any a la vila. La condició de patró de la parròquia i de festa gran feia que hi participessin els membres de la comunitat de Sant Vicenç del Castell. Ambdues congregacions es trobaven en una processó que concorria fins al Portal de Sant Miquel –enramat per a l'ocasió– on s'hi cantava una antífona i es deia una oració en honor al Sant (Serra Vilaró, 1962, p. 285-292 i 444; Galera, 2009, p. 13). El Comú pagava als músics que, a part dels «bons días», actuaven a l'ofici i a la processó. De caire més lúdic, hi havia la representació d'una comèdia, el Corre de Bou, que a diferència del de les Festes del Patrocini era costejat per la Comunitat de Sant Miquel, i les ballades que es feien quan ja era fosc, a la plaça del Mercat.

El Viàtic

Tot i els usos descrits anteriorment, els ministrils també realitzaven altres funcions importants fora d'aquest esquema festiu. Una de les més conegudes és el Viàtic, és a dir, l'administració a domicili del sagrament de l'Eucaristia que es feia als malalts queno podien anar a missa (Borràs, 2009). Aquest acte a Cardona es va solemnitzar l'any 1694 quan el reverend Josep Torrents va instituir que quatre ministrils acompanyessin el Santíssim Sagrament en la ruta des de l'Església fins a casa del malalt i viceversa. Això es va fer a manera de fundació assignant-hi una renda anual de 60 lliures, que l'any següent es tornà a incrementar amb 100 lliures més[63].

[63]AHC, X.3, Llibre del Secretariat (1683-1696), fol. 142 v.

6. Victòries, naixements i funerals

Més enllà del calendari estrictament litúrgic, a la Cardona del 1700 també se celebraven altres esdeveniments en què la música hi prenia part. Aquests actes festejaven victòries bèl·liques o posicionaments polítics, i permetien constatar que l'actualitat estava a l'ordre del dia a la vila. Un altre tipus d'actes, de caire més religiós, són les celebracions litúrgiques fetes en motiu de les defuncions o els naixements de la família dels Ducs de Cardona. Aquests tipus d'actes eren un fet habitual a l'època, tal com assenyala Codina (1999, p. 17).

Festejos per esdeveniments militars

La celebració d'aquests esdeveniments, que avui potser en diríem polítics, és un fet habitual a l'època. Normalment aquests actes començaven amb l'anunci del pregoner amb la trompa i tabals, i seguien amb oficis solemnes amb la Cantoria i músics, ballades i alimares[64]. Pel que fa al repertori per a aquest tipus d'actes, com apunta la documentació consultada i també com assenyala Pujol (2005, p. 55), no hi podien faltar un *Te Deum* o una *Salve*.

1686: Festes de la Victòria de [?]: per aquest motiu el Comú va pagar als músics sense poder saber per quin acte.

1705: La vila es posiciona a favor de l'arxiduc Carles: els cònsols cardonins primer semblaven posicionar-se a favor de Felip V. A primers de setembre, però, uns 150 homes encapçalats pel metge solsoní Joan de Miquel es presentaren a Cardona per demanar l'adhesió a la causa austriacista. Els cònsols mostraren la seva disconformitat deguda als últims moviments de l'arxiduc. S'inicià una resistència de quatre dies durant els quals els cònsols pogueren informar-se millor de l'actitud de l'arxiduc i, finalment, obriren les portes de la vila i varen retre obediència a Carles III el 17 de setembre en una cerimònia a Sant Miquel. Per celebrar-ho, es feren ballades diversos dies a la Fira a la nit, amenitzades per la cobla liderada per Pasqual Sitges (Galera, 2005, p. 21-24).

1710: La no vinguda de l'arxiduc: Els registres de comptabilitat indiquen que al febrer de l'any 1710, s'esperava la visita de l'arxiduc Carles d'Àustria, tot i que finalment no va arribar mai a la vila. Per a tal fet, es van «adobar» els camins, es va adequar la Casa de la Universitat a fi que fos la residència de Carles III i es compraren capons per als àpats. Per la part

[64] Ho testimonia la celebració de les paus franco-espanyoles de Nimega el 31 de gener de 1679 (Serra i Vilaró, 1962, p. 266-267).

musical, s'encomanà a Joan Posas, organista i mestre de capella de Cardona, que fes pujar cantors de Manresa per cantar en motiu de la vinguda[65].

1723: Visita del Comte de Montemar: José Carrillo de Albornoz y Montiel, Comte de Montemar, el qual va signar per part de Felip V la Capitulació de Cardona el 18 de setembre de 1714 i va tornar a visitar a Cardona el setembre de 1723 per motius que es desconeixen. Per preparar la seva vinguda, els cònsols varen contractar a la cobla d'Hermenter Margineda per amenitzar-la[66].

1725: La Pau de Viena: Juntament amb el pagament dels músics pel Corpus, també s'explica que en motiu de «la notícia de la Pau» es cantà «lo Te Deum» i es feren tres dies de festa[67]. Tot i que no queda explícit, aquesta «Pau» sembla concordar amb la signatura del Tractat o Pau de Viena ocorreguda entre finals d'abril i principis de maig del mateix any.

1736: Visita de Don Luis Marquès de Cuqulledo(?): la visita d'aquest aristòcrata, del qual no ha estat possible trobar informació, va fer que el Comú contractés altra vegada la cobla de Margineda. Sembla que es varen fer ballades[68].

Alimares

Un dels actes que es programaven durant aquest tipus de celebracions eren les alimares o alimàries[69], és a dir, una «il·luminació feta amb molts de llums, per senyal de festa» (Alcover & Moll, 2002). En aquest sentit, val la pena veure com es relaten les alimares que es feren per celebrar les paus franco-espanyoles de Nimega l'any 1679:

> [...] i, al vespre, la Casa de la Vila féu grans alimares i posà a les finestres quatre atxes blanques i moltes llanternes amb grans mosquetades i moltes carretilles de foc. (Serra Vilaró, 1962, p. 267)

Per tant, les alimares, almenys a Cardona, eren uns espectacles nocturns on hi intervenia la llum del foc, llanternes i també la pólvora. Segurament, un preludi del que molts més anys endavant serien els focs d'artifici[70]. No es pot assegurar amb certesa si en aquestes funcions hi tenia cabuda la música, però donada la teatralitat del barroc és possible que en alguna

[65] AHC I.3.3.1.1 (R-611) Llibre del Clavariat (1687-1713), 1710 n.92 i 116
[66] AHC I.3.3.1.3 (R-1111) Llibre Racional (1715-1737), 1723 n.348
[67] AHC I.3.3.1.3 (R-1111) Llibre Racional (1715-1737), 1725 n.31
[68] AHC I.3.3.1.3 (R-1111) Llibre Racional (1715-1737), 1736 n.38
[69]En altres publicacions apareixen amb el nom de lluminàries (Pujol, 2005, p. 55-56).
[70] Serra i Vilaró (1962) explica que a l'any 1841 es troba la primera despesa en concepte de focs d'artifici.

ocasió fos així. No obstant això, es pot donar testimoni de les vegades que es produïren alimares a Cardona en motiu d'esdeveniments de caire político-militar.

1715	**Rendició de Mallorca**
1734	**Victòria de Nàpols**
1735	**Rendició Ciutadella de Messina**
	Rendició de Siracusa
Rendició de Mapana(?)	

Taula 10: Alimares a Cardona en el període 1687 – 1737. Elaboració pròpia. Font: AHC, I33.1.3 Llibre Racional (1715-1737)

Naixements i funerals dels Ducs de Cardona

En el període que abraça aquest treball, tant sols trobem una referència a una celebració relacionada amb els Ducs de Cardona. Això no obstant, en els anys anteriors en trobem d'altres que testimonien aquests usatges: el 1659 vingué el Duc de Cardona, el 1667 se celebra el naixement del fill del Duc amb oficis amb «gran cantúria i música»... (Serra Vilaró, 1962, p. 253-258).

1691: Funerals per l'Excel·lentíssim Duc de Cardona: els dies 20, 21 i 22 de març de l'any 1691 es feren tres celebracions litúrgiques a la memòria de Juan Francisco de la Cerda, duc de Medinaceli i titular del Ducat de Cardona. Per solemnitzar aquesta acte, el comú va pagar a l'organista Pau Gramatges dotze lliures «per haver cantat la Capella á Cant de orgue»[71].

[71] AHCI.3.3.1.1 (R-611), Llibre del Clavariat (1687-1713), 1691 n.45

7. Conclusions

El Treball Final de Grau *Els usos musicals a la Cardona del 1700* tenia per objectiu principal localitzar i estudiar les institucions i les persones que feien música, i també analitzar i descriure les manifestacions en que aquesta hi prenia part. La sorpresa inicial en veure el concepte de «musichs» als documents de pagaments i, fins i tot, els seus noms, permet verificar que, tot i el buit documental i patrimonial aparent, és possible articular un discurs coherent i fonamentat que expliqui els usos musicals de Cardona en aquesta època.

Tot i les limitacions imposades pel que fa al buidatge documental, aquest treball constata la complexitat dels usos musicals. D'entrada, s'ha pogut certificar la presència d'almenys tres institucions religioses que d'alguna manera o altra s'expressaven musicalment. S'han pogut recollir fins a 19 noms diferents de músics-ministrils i s'ha pogut plantejar una hipòtesi sobre la seva organització. També s'ha posat de manifest, que com en moltes altres ciutats del país, la iniciativa de solemnitzar les celebracions litúrgiques era per part del Comú.

Difícilment s'ha pogut definir amb detall el repertori, tot i algunes referències, però s'ha pogut argumentar de quina manera es tocava. En aquest sentit s'ha argumentat, per exemple, que els instruments que comprava i reparava el Comú eren per a l'ús de la Capella de música de Sant Miquel, i no pas els que tocaven els ministrils. S'han pogut exposar relacions interessants entre alguns usos de l'època i alguns de propers a la nostra contemporaneïtat: és el cas del *Ball dels Cònsols* i el *Ballet de Déu* del Carnaval, o la trompa del pregoner i el pregoner actual del Corre de Bou. També s'han pogut concretar alguns esdeveniments polítics que estaven a l'ordre del dia a Cardona i que, també aquests, es celebraven musicalment.

També s'han donat proves de com diverses característiques del Barroc –com la policoralitat o la tècnica «alternatim»–, també es practicaven a la Cardona d'aquest període. En definitiva, s'ha constatat que la majoria d'usos musicals que es descriuen com generals per al Barroc català, també hi tenien lloc.

Certament, aquestes pàgines han contribuït a aportar un xic més de riquesa i de llum a la història de la vila de Cardona i a comprovar que els usos musicals actuals, dels quals formo part, tenen una llarga història que mereix ser posada en valor. A més, recollint les cites que inicien aquest treball i el plantejament de la introducció, aquest treball també contribueix ha eixamplar l'horitzó del que va ser el Barroc i la seva transició cap al Classicisme al nostre país. I també contribueix i per tant posa en valor –amb la oportuna modèstia que mereix

aquest Treball de Fi de Grau– la tasca que varen fer els mossens Ballaró, Serra Vilaró i Bach –entre molts d'altres–, el Patronat Municipal de Museus i l'actual arxiver Andreu Galera. És a dir, que sense les històries locals mai podrem arribar a tenir una visió completa de quina va ser la història global.

Cal fer evident, tanmateix, que encara hi ha molta documentació per revisar des d'un punt de vista musicològic, i que podria aportar moltes més dades de les que s'han exposat. Una de les línies d'investigació seria incidir en la biografia i condició social dels músics i organistes d'aquest treball. Analitzant, per exemple els seus testaments, que probablement es trobin a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, podríem arribar a determinar els instruments que tocaven els músics-ministrils. O incidint en la biografia dels organistes vinguts d'altres llocs de Catalunya, podríem relacionar-los amb els canvis instrumentals o de repertori a la capella de música.

Arxius i fons consultats

Arxiu Històric Municipal de Cardona (AHC)

I Administració municipal,

I.1.1. Manuals d'acords, Llibres d'Actes, ple i permanent: *Acords del Consell (1653-1669), Llibre d'Actes (1717-1772), Actes municipals (1841-1853)*

I.3.3 Comptabilitat i recursos:

I.3.3.1.1 Llibres d'àpoques i llibres del clavari: *Llibre del Clavari (1687-1737)*, *Llibre del Clavari (1720)*, *Llibre del Clavari (1722, 24, 33, 36, 37, 39, 41-44, 51, 52)*, *Rebuts del clavari (1716, 1732, 1737-38)*

I.3.3.1.3 Llibre racionals: *Llibre del Racional (1715-1737)*

I.3.3.2 Cadastres: *Esborranys del Reial Cadastre de 1716*

X Església i convents

X.3 Llibres de comptes. Llevadors de censos, censals, delmes cases delmeses: *Llibre del Secretariat (1683 – 1696)*

XVI Llegats i arxius patrimonials

XVI.4 Arxiu Mas [i Margineda]

-Partitures

Arxiu Parroquial de Sant Miquel i Sant Vicenç (APSMSV)

Fons Sant Miquel: *Llibres d'Antífones i Cants 1629 i 1668*

Arxiu particular d'Albert Martí i Torrents (Sabadell)[72]

-Partitures

[72] Albert Martí Torrents que morí a principis dels anys 2000, fou l'últim d'una nissaga de músics cardonins encapçalada per Miquel Torrents (1886-?) que fou músic a l'orquestra La Natural (1908 -1919) (Ballús, 2007; Vendrell, 2015).

Bibliografia

Ajuntament de Cardona. (2005). Les arrels de la festa. A A. d. Cardona, *Programa de Festa Major 2005* (p. 1-55). Cardona: Ajuntament de Cardona.

Alcover, Antoni M.; Moll, Francesc de B. (2002*). Diccionari català-valencià-balear* [recurs electrònic]. [Barcelona]: IEC

Bach, A. (1992). *Història de Cardona. La Vila a l'època ducal i moderna.* Barcelona: Curial. Documents de Cultura.

Ballús, G. (1997). Aspectes etnomusicològics de Cardona. A VVAA, *XXXIX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos* (Vol. II, p. 233-248). Cardona: Foment Cardoní.

Ballús, G. (2010). El Ball de bastons de Cardona. A A. d. Cardona, *Programa de Festa Major 2010* (p. 131-183). Cardona: Ajuntament de Cardona.

Ballús, G. (2007). Materials per a una història de la música instrumental a Cardona . A A. d. Cardona, *Programa de Festa Major 2007*. Cardona: Ajuntament de Cardona.

Barberà i Soler, J. (1994). *Cardona en Postals.* Cardona: Patronat Municipal de Museus.

Barberà i Soler, J. (1984). L'Arxiu de l'Església de Sant Miquel i Sant Vicenç i l'Arxiu Municipal de la Vila de Cardona. *Dovella* , 30-33.

Bonet, A., Montaner, C., & d'Orgeix, É. (2007). *La Guerra de Successió. El Setge de Cardona 1711*. Cardona: Ajuntament de Cardona.

Borràs, J. (2009). Els instruments musicals i els seus constructors. Instruments de vent i orgue. A A. Garcia Espuche, *Barcelona 1700. Dansa i Música* (p. 83-123). Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Charles-Dominique, L. (1994). *Les ménetriers français sous l'ancien régime.* Paris: Klincksieck.

Codina, D. (1999). La música vocal d'església en el barroc. A X. Aviñoa, *Història de la música catalana, valenciana i balear* (Vol. II. Barroc i Classicisme, p. 15-51). Barcelona: Edicions 62.

Codina, J. (1977). *Pasado y presente de la villa de Cardona.* Martorell: Gráficas Martorell.

Costal, A. (2014). *Les sardanes de Pep Ventura i la música popular a Catalunya entre la restauració dels Jocs Florals i la primera República (1859-1874) (Tesis doctoral).* Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.

Cuscó, J. (2013). Ministrers i joglars a la Catalunya Nova (segles XIV-XVII. *Revista Catalana de Musicologia* (VI), 11-29.

Departament de Comunicació de l'Exèrcit de Terra. (2012). *Regimiento de Infantería Tercio Viejo de Sicilia Nº 67*. Consultat el 29 / abril / 2018, a Ministerio de Defensa: http://www.ejercito.mde.es/va/unidades/Guipuzcoa/ril67/Historial/HistorialRIL.html

Fenlon, I. (Ed.). (1986). *Early Music History: Studies in Medieval and Early Modern Music*. Cambridge: Cambridge University Press.

Fondo de Música Tradicional. (2013-2018). *Scripta sunt Caelo duorum martyrum*. Consultat el 06 / maig / 2018, a Institució Milà i Fontanals (IMF-CSIC) - Fondo de Música Tradicional: https://musicatradicional.eu/piece/28214

Galera, A. (2005). *"Cardona i l'adhesió a la causa austriacista" dins L'Aposta catalana a la Guerra de Successió, 1705 – 1707, Actes dels Congrés celebrat a Barcelona del 3 al 5 de novembre de 2005, al Museu d'Història de Catalunya*. Consultat el 28 / abril / 2015, a Cardona 1714: http://www.cardona1714.cat/cardona-guerra-successio/cardoteca-1714/documentacio-i-recerca-historica

Galera, A. (2009). El corre de bou en el temps. A A. d. Cardona, *Programa de Festa Major 2009* (p. 3-192). Cardona: Ajuntament de Cardona.

Galera, A. (2010). El culte a Nostra Senyora del Patrocini. A A. d. Cardona, *Programa de Festa Major 2010* (p. 37-128). Cardona: Ajuntament de Cardona.

Galera, A. (2006). El patrimoni geganter de Cardona. Gegants, nans i capgrossos. A A. d. Cardona, *Programa de Festa Major*. Cardona: Ajuntament de Cardona.

Galera, A. (2014). *La capella i benefici de Santa Magdalena i l'ofici de mestre de capella i organista a l'església parroquial de Sant Miquel de la vila de Cardona (1609-2012)*. Cardona: Confraria de la Mare de Déu del Patrocini.

Galera, A. (2003). L'església dels Prohoms. La fundació de beneficis eclesiàstics simples a Sant Miquel de Cardona (segles XIII-XVI). A VVAA, *L'Església Parroquial de Sant Miquel de Cardona* (p. 45-129). Cardona: Centre d'Estudis del Bages.

Galera, A. (2000). *Sant Celdoni i Sant Erementer: sis-cents anys a Cardona*. Cardona: Confraria dels Sants Màrtirs - Manuel Sala i Queralt.

Garcia Espuche, A. (Ed.). (2009). *Dansa i música. Barcelona 1700.* Barcelona: Institut de Cultura de Barcelona.

Generalitat de Catalunya (2018). *Festa Major (Cardona), Corre de Bou.* Consultat el 09 / maig / 2018, a Patrimoni festiu de Catalunya: http://patrimonifestiu.cultura.gencat.cat/Festa-Major-Cardona-Corre-de-Bou

Gisbert, Mertixell (2010). *Cartografia de Cardona : de la Guerra de Successió a la Guerra del Francés: 1717*-185. Cardona : Fundació Cardona Històrica : Ajuntament de Cardona

Marquès, J. N. (1999). Organistes i mestres de capella a la diòcesi de Girona. *Anuario Musical* (54), 89-130.

Nelson, B. (1994). Alternatim Practice in 17th-Century Spain: The Integration of Organ Versets and Plainchant in Psalms and Canticles. *Early Music, 22* (2), 239-256+258-259.

Patronat Municipal de Museus. (1990). Editorial. *Patronat Municipal de Museus (Butlletí num.7)* , 5.

Pujol, J. (2005). *El Barroc Musical.* Girona: Diputació de Girona.

Pujol, J. (2015). *Els vilancets de negre al segle XVII (Tesis doctoral).* Barcelona: Universitat de Barcelona.

Rifé, J. (1999). La música religiosa en romanç en el barroc. A X. Aviñoa, *Història de la música catalana, valenciana i balear* (Vol. II. Barroc i Classicisme). Barcelona: Edicions 62.

Rojo, D. & Ventosa, X. (2015). *El Ballet de Déu a Berga i Cardona.* Treball inèdit. ESMUC

Ruiz, S. (2013). Una faceta desatendida en el quehacer el organista: el acompañamiento del canto llano. *Musicología globla, músicología local* (p. 985-995). Madrid: Sociedad Española de Musicología.

Sala, M. (2017). *Cardona a finals del segle XVIII. Els qüestionaris de Francisco de Zamora.* Manresa: Centre d'Estudis del Bages.

Serra Vilaró, J. (1966). *"Els Senyors de Cardona" a Història de Cardona* (Vol. I). Tarragona: Hermanos Sugrañes Editores.

Serra Vilaró, J. (1968). *"La Vila, el Veïnat i els Castells" a Història de Cardona* (Vol. II). Tarragona: Sugrañes Hnos, Editors.

Serra Vilaró, J. (1962). *"L'Església i Parròquia de Sant Miquel de Cardona" a Història de Cardona* (Vol. IV). Tarragona: Sugrañes Hnos. Editores.

Serra, F. (2012). El Setge de Cardona de l'any 1711. *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* (XXIII), 243-287.

Torras, M. (2012). *Documentació per a l'estudi del període de la Guerra de Successió conservada a l'Arxiu Comarcal del Bages.* Dovella (109), 12-17

Vendrell, C. (2015). *Músiques de Cardona. Gegants, Ball de bastons i altres.* Cardona: Ajuntament de Cardona.

Vilar, R., & Crivillé, J. (coord) (2011). *El Bages: Cançons, tonades i balls populars.* Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.

Torras, M. (2012). *Documentació per a l'estudi del període de la Guerra de Successió conservada a l'Arxiu Comarcal del Bages.* Dovella (109), 12-17

Annex: Referències trobades en relació a manifestacions musicals

En el següent annex s'observen els registres de pagaments al llarg del període 1686-1737 en referència a diversos ítems. També està referenciat a quin document s'han trobat. Cal tenir en compte que alguns dels pagaments es varen efectuar anys més tard.

	1. Cantors i músics		2. Els instruments						4. Manifestacions i usos musicals																5. Victòries, naixements i funerals			6. Ed. musi-cal	Fonts:				
ANYS	M.Capella y Org.	Examinador organista	Reparació orgue	Manxaires	Compra baixó	Reparació baixó	Arrendament trompa	Reparació trompa	**Carnestoltes**	**Sants Màrtirs**	**S. Santa (la passia)**	**Corpus**	Diablots	Ball Cònsols - Morratxes	**Sant Roch**	**Patrocini**	Cantors (tablado)	Dansa de l'àgüila	Ball de Bastons	Corre de bou (tablado)	Comedia	**Sant Miquel**	Comedia	**El Viàtic**	Esdev. político-militars	Alimares	Naix. Funer. Ducs Cardona	Enseñar de cant	Clavari (1687-1713)	Racional (1715-1736)	Rebuts del Clavariat (1716)	Rebuts del Clavariat (1732)	Rebuts del Clavariat (1737)
SUMA	*43*	*2*	*4*	*147*	*2*	*1*	*12*	*10*	*17*	*3*	*6*	*63*	*31*	*3*	*41*	*1*	*4*	*0*	*3*	*1*	*10*	*55*	*3*	*0*	*7*	*5*	*1*	*24*					
1686	1			2			1					2	2		1							2			1			1					
1687	1			2								2	1		1							1											
1688				2			2					2	2									1						1					
1689				2			4	1	1			1	1		1							2						1					
1690				2					1			2	2		1							2											
1691				2	1		1		1		1	1			1		1										1	1					
1692				2								1	2		1							1						1					
1693				1			1					2			1							2						1					
1694	1			2			1	1			1	1			1							2											
1695	1			2								2			1							2											
1696	1			2			1		1			2			1							2											
1697	1			2			1		1			1																					
1698				2								1	2	1	1							2						1					
1699				2					1			2	2	1	1							2											
1700				2		1		1	1			2	1	1	1							2						2					
1701				2							1	1	2		1							2											
1702				3					1			2	1									2											
1703				2					1			2	2		1	1	1			1	1	1						1					
1704				2					1		1	1	2		1				2			1						1					
1705				2					1	2	1	2			1				1			2			1			1					
1706				2					1			1			1							3											
1707				1							1	2	2															1					
1708				2					2			2	2		1							1						1					
1709	1			2					1			2	3		1							2						1					
1710				1					1						1						1				1			1					
1711				3								2	2															1					
1712				2								2			1							2						1					
1713	1			1								1																					
1714																																	
1715				3				3																		1							
1716				1				1				1																					
1717		1		1								1			1													1					
1718	2			4	1							1			1						1	1											
1719	1			3											1							1											
1720	1			2																													
1721	4			7				1				1																					
1722	4		1	8					1			1			2							1											
1723	1			6								1			1							1			1								
1724	4																																
1725	1			4								1			1		1				1	1			2								
1726				6								1			1						1	1											
1727	1	1	2	10								2			1							1						1					
1728	1			2											1							1	1										
1729	2			4								1			2						1												
1730	1																																
1731	3			7								1			1						1	1											
1732												1			1						1	1											
1733	1			6				1				1			1						1	1	1										
1734	2		1	5				1				1			1						1	2	1			1							
1735	1			6								1			1							1				3		1					
1736	5			2								1			1							1			1			3					
1737				6						1		2			1		1					1											